

વર્ષ : ૪૩ ♦ અંક : ૩
માર્ચ - ૨૦૧૯

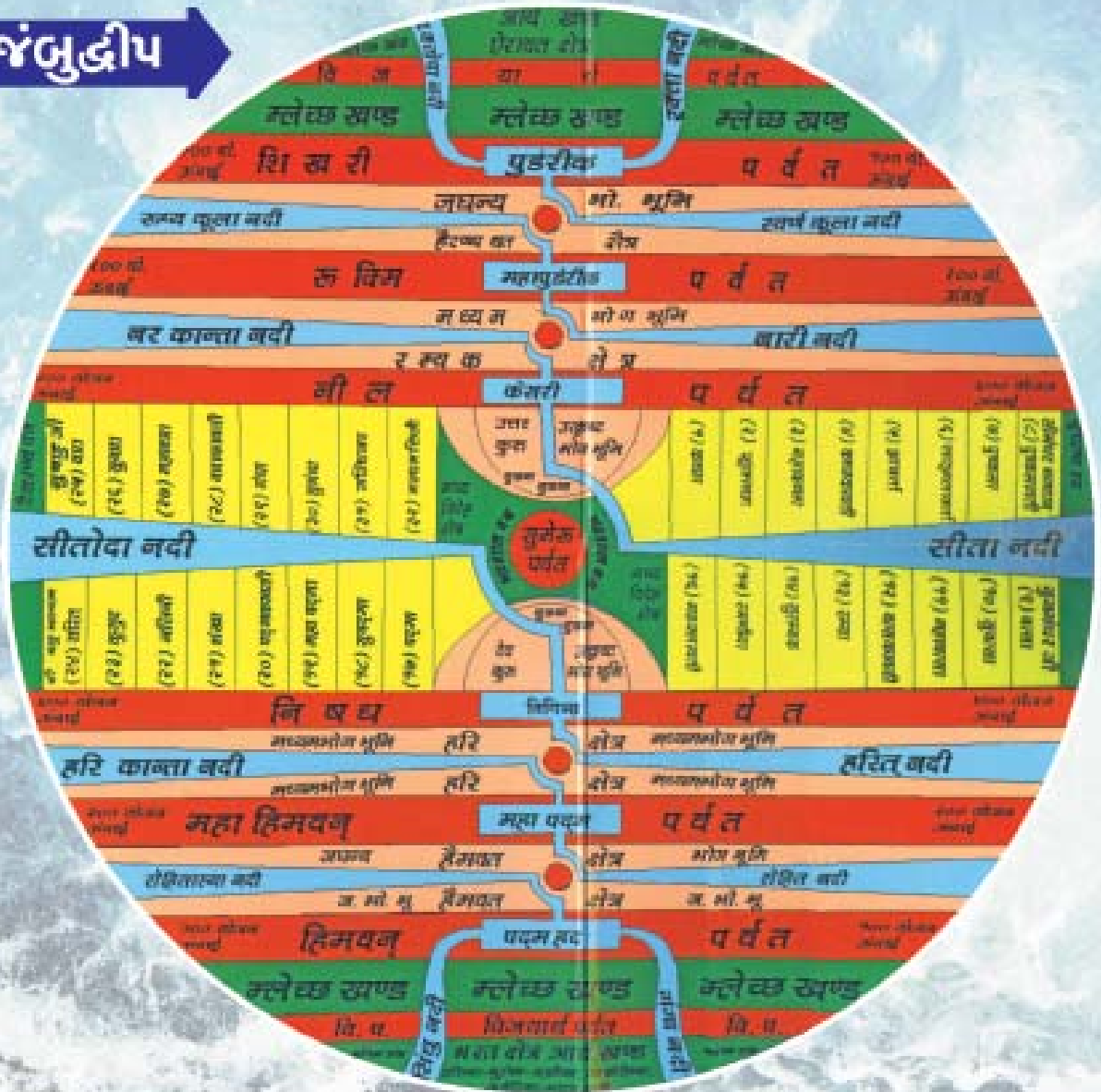
શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 10/- Each

દિવ્યધ્વનિ

આધ્યાત્મિક મુખપત્ર

જંબુદ્વીપ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

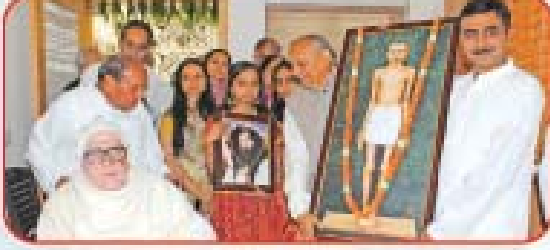
(શ્રી સત્યુત - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

બેંગા ૩૮૨ ૦૦૦. (વિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૦૬૨૧૯, ૨૩૨૦૬૪૮૩-૮૪

E-mail : mail@shrimadkoba.org, Web : www.shrimadkoba.org

સંસ્થાના ટ્રસ્ટી આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ શાહની નૂતન સાધનાકુટિરમાં
સંતોના ચિત્રપટોની સ્થાપના વેળાએ (તા. ૧૦-૨-૨૦૧૯)

સંસ્થામાં યોજાયેલ 'સમકિત પર્વ શિબિર' વેળાની તસવીરો
(તા. ૧૩-૨-૨૦૧૯ થી તા. ૧૬-૨-૨૦૧૯)

પુજ્યશ્રીની પાવન ત્રિશા

બા. બ. પુ. ગોકુળભાઈ

આદ. ડો. તેજસાહેબ

બા. બ. સુરેશભુ

આદ. શ્રી અશોકભાઈ

ભક્તિસંગીત આદ. જય અશોકભાઈ

શીઘ્ર વક્તવ્ય વેળાએ

ડો. સમિલીબેન શાહ

શ્રી અરુણભાઈ બગડિયા

શ્રી ઉષાબેન શેઠ

શ્રી શરદભાઈ કેલીવાળા

શ્રી શરદભાઈ જજવાલી

શ્રી પૂર્ણિમાબેન શાહ

શ્રી દિલીપભાઈ મહિયાર

શ્રી ક્યુતિબેન માલદે

:- પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી
ૐ

:- તંત્રી - સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ
ફોન : (૦૭૯) ૨૭૫૦૩૬૫૬

:- સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)

ૐ

:- મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર, કોબા
ૐ

:- પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯
૨૩૨૭૬૪૮૩/૮૪
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨
ૐ

:- લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં
ત્રિવાર્ષિક રૂા. ૪૦૦
આજીવન રૂા. ૨૦૦૦
પરદેશમાં
By Air Mail
ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 4000
\$-80, £-60
આજીવન : Rs. 15000
\$-300, £-220

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ ..... શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૫
- (૨) આત્મજ્ઞાન ..... પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી ૭
- (૩) ક્રોધ પૂર્વે કરો બાર વિચાર.....
..... ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ૯
- (૪) શ્રી સમાધિતંત્ર અમૃતરસપાન .....
..... પ્રા. ચંદાબહેન પંચાલી ૧૨
- (૫) શ્રી સામાયિક પાઠ..... પૂજ્ય બહેનશ્રી ૧૫
- (૬) મુન્યાચાર ..... બા.બ્ર. શ્રી સુરેશજી ૧૭
- (૭) આત્માની અપાદાનશક્તિ..શ્રી વલ્લભજી હીરજી ૨૧
- (૮) સાધનાના ઉત્કટ આર્તભાવ..પૂ.ગિરીશમુનિ મ. ૨૨
- (૯) 'સમયસાર'નો વ્યવહારનય .....
..... શ્રી નવનીતભાઈ શાહ..... ૨૩
- (૧૦) અહિંસા ..... શ્રી ભાનુબેન શાહ..... ૨૫
- (૧૧) નવકાર મહામંત્ર-વિશેષતા..... ૨૭
- (૧૨) ભગવાન મહાવીર - મરિચીકુમારનો ભવ ૨૯
- (૧૨) ગિરનારજાત્રા ..... શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર..... ૩૦
- (૧૩) બાળ વિભાગ ..... શ્રી મિતેશભાઈ શાહ..... ૩૩
- (૧૪) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૫

વર્ષ : ૪૩

માર્ચ, ૨૦૧૯

અંક - ૩

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯/૪૮૩/૮૪
mail@shrimadkoba.org, www.shrimadkoba.org

Bank Detail : Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra

Name of Bank : Kotak Mahindra Bank

Branch : Chandkheda, Ahmedabad - 382424.

A/c. No. : 08390020000044 • IFS Code : KKBK0000839

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે ક્રમશઃ લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,

અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪

ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

આપે કહ્યું છે કે, “હે જીવ ! આ કલેશમય સંસાર થકી વિરામ પામ, વિરામ પામ ! કંઈક વિચાર ! પ્રમાદ છોડી જાગૃત થા, જાગૃત થા. નહીં તો રત્નચિંતામણિ જેવો આ મનુષ્યભવ નિષ્ફળ જશે.”

આ શબ્દો તો અમે વર્ષોથી આજ્ઞાભક્તિમાં દરરોજ બોલીએ છીએ - બોલવા ખાતર બોલી લઈએ છીએ પરંતુ સંસારથી વિરામ પામવાનું બની શકતું નથી. સંસાર કલેશમય - દુઃખમય હોવા છતાં એના પ્રત્યેની અમારી આસક્તિ છૂટતી નથી ! અરે ! ક્યારેક તો આ ખારો સંસાર અમને તો ક્ષીરસાગર જેવો મધુર પણ લાગે છે ! અને જીવનમાં જ્યારે અશાંતિ અને આપત્તિનો વંટોળ ઊઠે છે, ત્યારે પાછા આપ પ્રભુને યાદ કરીએ છીએ અને સંકટને દૂર કરવા વિનવીએ પણ છીએ !

પરંતુ આજે જ્યારે એક પ્રાર્થનાનું સ્મરણ થયું કે હે પ્રભુ ! આપત્તિ અને અશાંતિમાં સ્થિર કેવી રીતે રહેવું તે તું મને શીખવ, દુઃખને સમતાથી કેવી રીતે સહન કરવું તે તું મને શીખવ ! ત્યારે મને મારી ભૂલનો અહેસાસ થયો અને મેં નક્કી કર્યું કે મારી એ ભૂલને હવે મારે ભાંગવી જ છે, પ્રમાદ છોડીને મારે જાગૃત થવું જ છે, અને રત્નચિંતામણિ જેવા આ માનવભવને સફળ કરવો જ છે. અને એ માટે અંતઃકરણથી ફરીથી આપને વિનંતી કરું છું -

“દિવ્યદષ્ટિ અને ચિત્તની સ્થિરતા, દેજો મને દીનદયાળ, સમતાભાવમાં રહી શકું, એવી કૃપા કરજો કૃપાળ, ભવથી પાર ઉતારજો સ્વામી, અનાથની લેજો સંભાળ.

વિનવું તમને હું વારંવાર.”

॥ ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

પત્રાંક ૪૩૮

મુંબઈ, ચૈત્ર સુદ ૧, ૧૯૪૯

‘સમતા, રમતા, ઊરધતા,

જ્ઞાયકતા, સુખભાસ;

વેદકતા, ચૈતન્યતા,

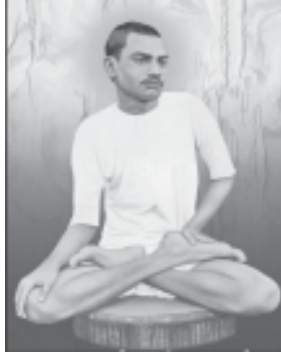
એ સબ જીવ વિલાસ.’

શ્રી તીર્થંકર એમ કહે છે કે આ

જગતમાં આ જીવ નામના પદાર્થને ગમે

તે પ્રકારે કલ્પો હોય તે પ્રકાર તેની સ્થિતિમાં હો, તેને વિષે અમારું ઉદાસીનપણું છે. જે પ્રકારે નિરાબાધપણે તે જીવ નામનો પદાર્થ અમે જાણ્યો છે, તે પ્રકારે કરી તે પ્રગટ અમે કલ્પો છે. જે લક્ષણે કલ્પો છે, તે સર્વ પ્રકારના બાધે કરી રહિત એવો કલ્પો છે. અમે તે આત્મા એવો જાણ્યો છે, જોયો છે, સ્પષ્ટ અનુભવ્યો છે, પ્રગટ તે જ આત્મા છીએ. તે આત્મા ‘સમતા’ નામને લક્ષણે યુક્ત છે. વર્તમાન સમયે જે અસંખ્ય પ્રદેશાત્મક ચૈતન્યસ્થિતિ તે આત્માની છે તે, તે પહેલાંના એક, બે, ત્રણ, ચાર, દશ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત સમયે હતી, વર્તમાને છે, હવે પછીના કાળને વિષે પણ તે જ પ્રકારે તેની સ્થિતિ છે. કોઈ પણ કાળે તેનું અસંખ્યાત પ્રદેશાત્મકપણું, ચૈતન્યપણું, અરૂપીપણું, એ આદિ સમસ્ત સ્વભાવ તે દૂટવા ઘટતા નથી; એવું જે સમપણું, સમતા તે જેનામાં લક્ષણ છે તે જીવ છે.

પશુ, પક્ષી, મનુષ્યાદિ દેહને વિષે, વૃક્ષાદિને વિષે જે કંઈ રમણીયપણું જણાય છે, અથવા જેના વડે તે સર્વ પ્રગટ સ્ફૂર્તિવાળાં જણાય છે, પ્રગટ સુંદરપણા સમેત લાગે છે, તે રમતા, રમણીયપણું છે લક્ષણ જેનું તે જીવ નામનો પદાર્થ છે. જેના

વિદ્યમાનપણા વિના આખું જગત શૂન્યવત્ સંભવે છે, એવું રમ્યપણું જેને વિષે છે, તે લક્ષણ જેને વિષે ઘટે તે જીવ છે.

કોઈ પણ જાણનાર ક્યારે પણ કોઈ પણ પદાર્થને પોતાના અવિદ્યમાનપણે જાણે એમ બનવા યોગ્ય નથી. પ્રથમ પોતાનું વિદ્યમાનપણું ઘટે

છે, અને કોઈ પણ પદાર્થનું ગ્રહણ, ત્યાગાદિ કે ઉદાસીન જ્ઞાન થવામાં પોતે જ કારણ છે. બીજા પદાર્થના અંગીકારમાં, તેના અલ્પ માત્ર પણ જ્ઞાનમાં પ્રથમ જે હોય, તો જ થઈ શકે એવો સર્વથી પ્રથમ રહેનારો જે પદાર્થ તે જીવ છે. તેને ગૌણ કરીને એટલે તેના વિના કોઈ કંઈ પણ જાણવા ઈચ્છે તો તે બનવા યોગ્ય નથી, માત્ર તે જ મુખ્ય હોય તો જ બીજું કંઈ જાણી શકાય એવો એ પ્રગટ ‘ઊર્ધ્વતાધર્મ’ તે જેને વિષે છે, તે પદાર્થને શ્રી તીર્થંકર જીવ કહે છે.

પ્રગટ એવા જડ પદાર્થો અને જીવ, તે જે કારણે કરી ભિન્ન પડે છે, તે લક્ષણ જીવનો જ્ઞાયકપણા નામનો ગુણ છે. કોઈ પણ સમયે જ્ઞાયકરહિતપણે આ જીવ પદાર્થ કોઈ પણ અનુભવી શકે નહીં, અને તે જીવ નામના પદાર્થ સિવાય બીજા કોઈ પણ પદાર્થને વિષે જ્ઞાયકપણું સંભવી શકે નહીં, એવું જે અત્યંત અનુભવનું કારણ જ્ઞાયકતા તે લક્ષણ જેમાં છે તે પદાર્થ, તીર્થંકરે જીવ કલ્પો છે.

શબ્દાદિ પાંચ વિષય સંબંધી અથવા સમાધિ આદિ જોગ સંબંધી જે સ્થિતિમાં સુખ સંભવે છે તે ભિન્ન ભિન્ન કરી જોતાં માત્ર છેવટે તે સર્વને વિષે

સુખનું કારણ એક જ એવો એ જીવ પદાર્થ સંભવે છે, તે સુખભાસ નામનું લક્ષણ, માટે તીર્થકરે જીવનું કહ્યું છે; અને વ્યવહારદષ્ટાંતે નિદ્રાથી તે પ્રગટ જણાય છે. જે નિદ્રાને વિષે બીજા સર્વ પદાર્થથી રહિતપણું છે, ત્યાં પણ હું સુખી છું એવું જે જ્ઞાન છે, તે બાકી વધ્યો એવો જે જીવ પદાર્થ તેનું છે; બીજું કોઈ ત્યાં વિદ્યમાન નથી, અને સુખનું ભાસવાપણું તો અત્યંત સ્પષ્ટ છે; તે જેનેથી ભાસે છે તે જીવ નામના પદાર્થ સિવાય બીજે ક્યાંય તે લક્ષણ જોયું નથી.

આ મોળું છે, આ મીઠું છે, આ ખાટું છે, આ ખારું છે, હું આ સ્થિતિમાં છું, ટાઢે ઠરું છું, તાપ પડે છે, દુઃખી છું, દુઃખ અનુભવું છું, એવું જે સ્પષ્ટ જ્ઞાન, વેદનજ્ઞાન, અનુભવજ્ઞાન, અનુભવપણું તે જો કોઈમાં પણ હોય તો તે આ જીવ પદને વિષે છે, અથવા તે જેનું લક્ષણ હોય છે તે પદાર્થ જીવ હોય

છે, એ જ તીર્થકરાદિનો અનુભવ છે.

સ્પષ્ટ પ્રકાશપણું, અનંત અનંત કોટી તેજસ્વી દીપક, મણિ, ચંદ્ર, સૂર્યાદિની કાંતિ જેના પ્રકાશ વિના પ્રગટવા સમર્થ નથી, અર્થાત્ તે સર્વ પોતે પોતાને જણાવા અથવા જાણવા યોગ્ય નથી. જે પદાર્થના પ્રકાશને વિષે ચૈતન્યપણાથી તે પદાર્થો જાણ્યા જાય છે, તે પદાર્થો પ્રકાશ પામે છે, સ્પષ્ટ ભાસે છે, તે પદાર્થ જે કોઈ છે તે જીવ છે. અર્થાત્ તે લક્ષણ પ્રગટપણે સ્પષ્ટ પ્રકાશમાન, અચળ એવું નિરાબાધ પ્રકાશ્યમાન ચૈતન્ય, તે જીવનું તે જીવપ્રત્યે ઉપયોગ વાળતાં પ્રગટ દેખાય છે.

એ જે લક્ષણો કહ્યાં તે ફરી ફરી વિચારી જીવ નિરાબાધપણે જાણ્યો જાય છે, જે જાણવાથી જીવ જાણ્યો છે તે લક્ષણો એ પ્રકારે તીર્થકરાદિએ કહ્યાં છે.

પુસ્તક સમાલોચના

- મિતેશભાઈ એ. શાહ

(નોંધ : આ વિભાગ માટે ગ્રંથ કે પુસ્તકની બે નકલ મોકલવા વિનંતી)

[૧] પુસ્તકનું નામ : ભક્તિસરિતા

રચયિતા : પૂર્ણિમાબેન શાહ • આવૃત્તિ : દ્વિતીય, ફેબ્રુ. ૨૦૧૯ • પાના : ૧૦૨ • મૂલ્ય : નિઃશુલ્ક
પ્રકાશક : અર્હમ્ સ્પીરીટ્યુઅલ સેન્ટર, SKPG જૈન રિસર્ચ સેન્ટર, ઘાટકોપર (ઈસ્ટ), મુંબઈ.

પ્રાપ્તિસ્થાન : (૧) શ્રી રાજસોભાગ સત્સંગ મંડળ, સાયલા.

(૨) શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા. ફોન : ૦૭૯-૨૩૨૭૬૨૧૯

(૩) પૂર્ણિમાબેન પ્રમોદભાઈ શાહ : એ-૧૦૩, ભૂમિ સમકિત, મહાવીરનગર,
કાંદીવલી (વેસ્ટ), મુંબઈ-૬૭. મો.: ૮૪૫૧૦ ૩૧૫૭૭

(૪) મિતેશભાઈ શાહ, અમદાવાદ. ફોન : ૦૭૯-૨૭૫૦૩૬૫૬

આ પુસ્તકમાં આકર્ષક મુખપૃષ્ઠ અને સારા કાગળનો ઉપયોગ કરેલ છે. ભક્તહૃદયવાળા શ્રી પૂર્ણિમાબેનની રચનાઓ 'દિવ્યધ્વનિ' આધ્યાત્મિક મુખપત્રમાં પ્રગટ થતી રહે છે. આ પુસ્તકમાં પરમકૃપાળુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના જીવન, કવન અને વચનોને છંદબદ્ધ પદ્યમાં રચી રાજભક્ત પૂર્ણિમાબેને રાજભક્તિ ક્ષેત્રે આગવું અને અનોખું પ્રદાન કર્યું છે. પૂર્ણિમાબેનનું આ આગવું પ્રદાન કૃપાળુદેવના ભક્તો માટે ઉપયોગી બની રહેશે. આ પુસ્તિકામાં ૬૦ જેટલા પ્રભુ-ગુરુ ભક્તિના પદો સમાવિષ્ટ છે. પરમકૃપાળુદેવના વચનામૃત વાંચતાં જે ભાવો દિલમાં પ્રસ્ફુટિત થયા તેને કાવ્યરૂપે અવતરિત કરવાનો સ્તુત્ય પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

આત્મજ્ઞાન

*** પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી ***

:- આત્મજ્ઞાન થયાની કસોટીઓ :-

સમ્યગ્દર્શન - આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયાની કસોટીઓ નીચે પ્રમાણે પોતાના વ્યક્તિત્વને લાગુ પાડવી :

૧. થોડી થોડી વારે, વિના પ્રયત્ને, પ્રભુ-ગુરુ-આત્મસત્તાનો ભાવ ભાસ્યમાન થયા કરે છે ?

૨. વિકાર થાય, તેને તરત વિકારરૂપે જાણી લે છે ? રુચિપૂર્વક તેમાં રસ તો લેતો નથી ને ? તલ્લીન તો થતો નથી ને ?

૩. જ્ઞાન-ભક્તિ-વૈરાગ્યની વૃદ્ધિની ભાવના રહે છે ?

૪. સમ્યકદૃષ્ટિનાં આઠ અંગો પ્રગટ્યાં છે ? અને તેમની વૃદ્ધિ અર્થે પ્રયત્ન ચાલુ રહે છે ?

૫. સર્વમાં પ્રભુ દેખી, મૈત્રીથી પ્રવર્તે છે ? નિંદા-ઈર્ષ્યાથી વેગળો રહે છે ?

૬. હેયનો અપરિચય અને ઉપાદેયનો સ્વીકાર - આ ક્રમને પૂરી શક્તિ લગાવીને સેવે છે ?

૭. શમ-સંવેગ-નિર્વેદ-આસ્થા-અનુકંપા વધારવામાં ઉદ્યમ કરે છે ?

૮. વૃત્તિ વારંવાર અંતર ભણી વળતી રહે છે ? 'અંતર્મુખતા' અર્થે ઉદ્યમ ચાલે છે ?

૯. દુનિયા પોતાને નાટક જેવી લાગે છે ?

આ વિષયના વિવિધ પાસાઓની સમજણ

- જે જીવને સમ્યક્ત્વ પ્રગટ થાય છે તે જીવ પછીના ભવમાં નરક, તિર્યંચ, નપુંસક, સ્ત્રીપર્યાય, વિકલાંગ, ગરીબ, નીચગોત્ર અને અલ્પઆયુષ્યવાન-આ આઠ વસ્તુઓને પામતો

નથી. (સમ્યક્ત્વ પહેલાં ગતિ - આયુષ્ય બંધાયાં હોય તે અપવાદને બાદ કરતાં).

- એકવાર જેને નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન થાય છે તે અવશ્ય મોક્ષે જાય છે.

- સમ્યક્ત્વ, સમ્યગ્દર્શન, સાચી શ્રદ્ધા, સમકિત, આત્મવિનિશ્ચય, તત્વાર્થશ્રદ્ધા - આ બધા એકાર્થવાચક શબ્દો છે.

- સમ્યક્દૃષ્ટિ જીવ ૮ દોષ + ૮ મદ + ૬ અનાયતન + ૩ મૂઢતા એમ ૨૫ દોષોથી રહિત હોય છે; અને તે આ પચીસ દોષોથી બચવા સતત પ્રયત્નશીલ હોય છે.

- નિઃશંકતાદિ આઠ અંગો મારામાં પ્રગટ્યાં છે ? પાંચ બાહ્ય લક્ષણો મારામાં પ્રગટ્યાં છે ? ૨૫ દોષથી રહિત હું થયો છું ? - એમ પોતાનું નિષ્પક્ષ અને સૂક્ષ્મ અવલોકન વારંવાર કરે તો પોતાને સમ્યક્ દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થઈ છે કે કેમ તે સામાન્યપણે જાણી શકાય છે.

- જેને ખરેખર સમ્યગ્દર્શન થાય તેની સાધના સામાન્યપણે દરેક પળે વધતી જ જાય છે; કારણ કે તેને જગતના સર્વ પદાર્થોથી સાચી ઉદાસીનતા થઈ છે અને તેમાં સુખ નથી એવો અનુભવથી નિશ્ચય થયો છે.

- સમકિત શબ્દ જૈન પરિભાષાનો ખાસ શબ્દ છે. તેનો સામાન્ય અર્થ થાય છે - રૂડી શ્રદ્ધા, સાચી શ્રદ્ધા, યથાર્થ શ્રદ્ધા (Enlightened Vision).

- 'સમકિત'નાં, ભારતીય પરિભાષામાં અનેક નામો છે; જેમ કે આત્મદર્શન, પરમાત્મદર્શન,

આત્મજ્ઞાન, આત્મપ્રતીતિ, આત્મસાક્ષાત્કાર, પ્રભુદર્શન, ભગવદ્દર્શન, આત્મસિદ્ધિ, બોધિ-સમાધિ, અંતરદષ્ટિ, દિવ્યદષ્ટિ ઇત્યાદિ.

- મોક્ષમાં જવા માટેની પહેલી નીસરણી એ સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ કરવી તે છે.
- સમ્યક્ત્વપ્રાપ્તિ માટેની સાચી ભેદરૂપ સાધનાને વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ ગણી શકાય. દીર્ઘકાળના અભ્યાસથી તે બધા ભેદો મટીને નિર્વિકલ્પ અવસ્થા થતાં નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ પ્રગટે છે. જેને વ્યવહાર સમકિત ન થયું હોય તેને નિશ્ચય સમકિત થાય નહીં.
- નિશ્ચય સમકિત થાય ત્યારે શું થાય ?

સમસ્ત અંતરંગ વ્યક્તિત્વ દિવ્યતાને વરી જાય અને તેનું પ્રતિબિંબ પોતાના બાહ્ય જીવનમાં પણ પડ્યા વગર રહે નહીં. યથા - “તેનાં નેણ ને વેણ બદલાય, હરિરસ પીજિએ.”

- સરાગ સમ્યક્ત્વ - જથા, પમા અને દૃઢા ગુણસ્થાનકે હોય છે. વીતરાગ સમ્યક્ત્વ - ઊમા ગુણસ્થાનકે અને તેનાથી આગળ હોય છે. બન્ને સમ્યક્ત્વ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ છે; પણ ચારિત્રની તરતમતા ઉપરના ગુણસ્થાનકોમાં વિશેષ હોવાથી આવો ભેદ કહ્યો છે.
- વીતરાગ સમ્યક્ત્વ શુદ્ધોપયોગી મુનિરાજને જ હોય છે.
- વસ્તુનું સ્વરૂપ જેવું છે તેવું જાણવું અને શ્રદ્ધવું તેનું નામ સમ્યગ્દર્શન છે.
- પરમાર્થધર્મનો પ્રારંભ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વથી જ થાય છે.
- સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા માટે, નિશ્ચયનયની અપેક્ષાએ બે પ્રકારના પુરુષાર્થ સાથે કરવાં પડે છે :

૧. મારે બધાય પ્રકારના કષાય સર્વ રીતે

ઘટાડવા છે એવો અભિપ્રાય અને ઉદ્યમ.

૨. ‘હું જ્ઞાનસ્વરૂપી આત્મા છું’ અને ‘જગતના કોઈ પદાર્થોનો હું સ્વામી નથી’ એવો બોધ, જાગૃતિ અને શ્રદ્ધા.

- કોઈ પણ જીવને પરમાર્થધર્મ પ્રગટે તેને ભારતીય સંસ્કૃતિમાં પરમાત્મદર્શન અથવા આત્મસાક્ષાત્કાર કહે છે. વીતરાગ-દર્શનમાં તેને નિશ્ચય-સમ્યક્ત્વ કહે છે.
- સ્વસત્તા વડે ઉપયોગ નજરાય તેનું નામ આત્મલક્ષ. પરમાર્થથી જોતાં તે દશા જ્ઞાનીને જ પ્રગટે છે; અન્યને તે સામાન્ય અભ્યાસરૂપે હોય છે.

આત્મદર્શન-આત્મજ્ઞાન-સમ્યગ્દર્શન-આત્મ-સાક્ષાત્કાર-પરમાત્મદર્શન-જીવનમુક્તિની વિવિધ અનુયોગો દ્વારા સંક્ષિપ્ત સમજણ :

૧. દ્રવ્યાનુયોગથી - તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાન તે સમ્યગ્દર્શન.
  - સ્વ-પરભેદજ્ઞાન / જડ-ચેતન વિવેક
  - આત્માની સ્પષ્ટ અનુભવાંશે પ્રતીતિ.
૨. ચરણાનુયોગથી - શ્રી દેવ-શાસ્ત્ર-ગુરુ-ધર્મની પ્રબુદ્ધ અને પાકી શ્રદ્ધા.
૩. કરણાનુયોગથી - મિથ્યાત્વમોહનીયની સાત પ્રકૃતિઓનો ઉપશમ - ક્ષયોપશમ - ક્ષય (મોહગ્રંથિનો ભેદ).
૪. પ્રમાણ અને પ્રયોગથી - સર્વગુણાંશ તે સમ્યક્ત્વ.
૫. પ્રયોગરૂપે તાળો મેળવવા માટે :
  ૧. વૃત્તિની અંતર્મુખતા
  ૨. સત્યનું પરિજ્ઞાન

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૧ પર...)

ક્રોધ પૂર્વે કરો બાર વિચાર

*** પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ***

વિશ્વના સૌથી પ્રાચીન ગ્રંથ ઋગ્વેદમાં કહ્યું છે, ‘ક્રોધને નમ્રતાથી પરાસ્ત કરવો.’ આમ છેક ઋગ્વેદકાળથી ક્રોધ માનવીને પજવતો આવ્યો છે. એનાં માઠાં પરિણામ મનુષ્યજાતિએ સમયે સમયે મેળવ્યાં છે અને એ ક્રોધને પરિણામે એને ઘણું સહન કરવું પડ્યું છે.

ક્રોધને દૂર કરવાનું પહેલું પગથિયું તે ક્રોધની ઓળખ છે. જેમ કે ગંભીર હત્યા થઈ હોય અને પછી એની ઊંડી તપાસ કરનારા એ હત્યાને ‘રિ-કન્સ્ટ્રક્ટ’ કરે છે, એટલે કે એ હત્યા થઈ ? હત્યારો કઈ રીતે ઘરમાં પ્રવેશ્યો હતો ? એણે કેમ હથિયાર ઉગામ્યું હશે ? કઈ રીતે પ્રહાર કર્યો હશે ? એ બધું ફરીવાર ‘ભજવે’ છે. એના પરથી હત્યાનો તાગ મેળવવા પ્રયાસ થાય છે. એ જ રીતે ક્રોધને દૂર કરવાનું પહેલું પગથિયું છે મનમાં ભૂતકાળમાં બનેલી ક્રોધ જગાવનારી ઘટનાનું ‘રિ-કન્સ્ટ્રક્શન’.

કયા સંજોગોમાં એ ક્રોધ જાગ્યો ? એ વખતે માનસિક પરિસ્થિતિ કેવી હતી ? તમે અકળાયેલા હતા કે પ્રસન્ન હતા ? એ ક્રોધની શરૂઆત કેવી રીતે થઈ ? પછી કઈ રીતે એ ક્રોધ વધતો ગયો અને કઈ રીતે પ્રગટ થયો ? આ બધાનો પૂરતો વિચાર કરીએ, તો જ ક્રોધના મૂળ રૂપને બરાબર જાણી શકીએ.

ક્રોધને મૂળ સહિત ઉખેડીને ફેંકી દેવામાં આવે નહીં, તો એ ક્રોધ ફરીવાર ગમે ત્યારે ચિત્તમાં અને જીવમાં પ્રગટ્યા વિના રહેવાનો નહીં. ક્રોધ બાહ્ય વસ્તુ, પરિસ્થિતિ કે વ્યક્તિ સાથે સંબંધિત હોય છે. કોઈએ આપણને નુકસાન કર્યું હોય, તો એના પ્રત્યે આપણે ક્રોધિત બનીએ છીએ. કોઈએ અપશબ્દો કહ્યા હોય, તો આપણે ગુસ્સે ભરાઈને એને

કચકચાવીને વળતો જવાબ આપવાનો પ્રયાસ કરીએ છીએ. કોઈએ આપણું ધાર્યું થવા દીધું ન હોય, તો એ વ્યક્તિ સામે ક્રોધ જાગતો હોય છે.

પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિ એ ક્રોધની ઉદ્દીપક છે. સહેજ ન ગમે એવું બને કે તરત જ ગુસ્સાનો પ્રકોપ ફાટે છે. આજનો માનવી વધુ ને વધુ અનુકૂળતાઓની શોધ કરે છે. સગવડ એની આસપાસ એટલી બધી વીંટળાઈ વળી છે કે એ સગવડના અભાવે ક્ષણવારમાં અકળાઈ ઊઠે છે. ઓફિસમાં ઉનાળામાં સાહેબને ફીજનું ઠંડું પાણી આપવાને બદલે સાદું પાણી અપાઈ જાય, તો પાણીના એક ઘૂંટડા સાથે સાહેબનો સઘળો ક્રોધ બહાર પ્રગટતો હોય છે.

ક્રોધ ધીરે ધીરે બહાર નીકળતો નથી, કિંતુ એ છલાંગ મારીને બહાર નીકળે છે, એટલે કે ફીજમાંથી ઠંડુ પાણી લાવવાનું ભૂલી જનાર નોકરને એ તદ્દન બેવકૂફ અને સાવ મૂર્ખ પણ કહી દે છે. આમેય ક્રોધને અતિશયોક્તિ બહુ પ્રિય છે. એનો પ્રારંભ જરા હળવાશથી થાય, પણ પછી તો ક્રોધ અતિશયોક્તિમાં રાચવા લાગે છે. પત્નીથી શાકમાં મીઠું ઓછું નખાઈ જાય તો પતિ ગુસ્સે જઈને કહેશે કે ‘તારા માબાપે તને કશું શીખવ્યું જ નથી.’ ‘ટાર્ગેટ’ સિદ્ધ કરવામાં કર્મચારી થોડાક માટે ચૂકી જાય, તો બોસ એના પર ગુસ્સે થઈને કહેશે કે ‘તમારા જેવા ડોબાઓ આ કંપનીમાં ચાલશે નહીં. આટલો ય ‘ટાર્ગેટ’ સિદ્ધ કરી શકતા નથી તમે ? તમારે કારણે મારી કંપનીનું દેવાળું ફૂંકાશે.’ પોતાના સંતાનથી કંઈ ભૂલ થઈ જાય તો પિતા તરીકે તમે એને કેવા વઢી નાખતા હો છો અને ગુસ્સામાં એમ પણ કહો છો કે ‘તારા જેવા બેવકૂફ કરતાં નિઃસંતાન હોવું

વધારે સારું.’

વાચક પણ જરા વિચાર કરે કે એને પોતાને કઈ પરિસ્થિતિમાં ક્રોધ આવે છે અને પછી એનો ક્રોધ કઈ રીતે ‘હાઈ જમ્પ’ કરે છે !

સામાન્ય સંજોગોમાં એમ કહેવાય છે કે ક્રોધ કરતી વખતે વ્યક્તિએ પરિણામનો વિચાર કરવો જોઈએ. ચીનના વિચારક કોન્ફ્યુશિયસે એમ કહ્યું છે કે જે સમયે ક્રોધ ઊપજે તેમ હોય, તે વખતે તેનાં પરિબળોનો તમે વિચાર કરજો. કોન્ફ્યુશિયસની આ શિખામણ સાચી છે, પરંતુ આચરણમાં મૂકવી કઠિન છે, કારણ એટલું જ કે વ્યક્તિ વિવેકભાન ગુમાવે છે ત્યારે જ ક્રોધ કરે છે. જો એ સારા-નરસાનો વિવેક કરી શકતો હોય, તો એ ક્રોધ કરે જ નહીં.

એ વાત પણ સમજી લેવી જોઈએ કે બહાર પ્રગટ થાય છે એટલે જ એ ક્રોધ છે એવું નથી. એ ક્રોધ જુદાં જુદાં રૂપે પ્રવર્તતો હોય છે. એક ક્રોધ એ આવેશમય ક્રોધ છે, જે ઉંમર, સ્થિતિ કે ધનથી મોટી વ્યક્તિ નાની વ્યક્તિ પર ઠાલવતી હોય છે. ગુરુ-શિષ્ય પર, પિતા પુત્ર પર કે સાસુ વહુ પર કોઈ પ્રતિકૂળ બાબત બનતાં આવેશમાં આવીને ક્રોધાયમાન બને છે. આમાં ક્રોધને તમે પ્રગટરૂપે જોઈ શકો છો. એ ક્રોધનાં પરિણામો પણ તમને જાણવા મળે છે અને સામી વ્યક્તિ પર એ ક્રોધનો કેવો પડઘો પડે છે, તે પણ તમે જોઈ શકો છો.

ક્રોધની એક અન્ય પ્રતિક્રિયા એ ગૂંગળામણ છે. સામી વ્યક્તિ પર ક્રોધ કર્યો હોય તેમ છતાં એની સામે પ્રગટ કરવા કે વળતો જવાબ આપવા એ વ્યક્તિ સમર્થ ન હોય, ત્યારે મનમાં ને મનમાં અકળાય છે, ગૂંગળામણ અનુભવે છે અને વેરનો ડંખ રાખીને બદલો લેવાની તક શોધતો હોય છે. એ સામેની વ્યક્તિ પર વેર વાળી શકે કે ન વાળી શકે, એ જુદો સવાલ છે, પણ એના મનમાં તો આવી વ્યક્તિ તરફ સતત ગુસ્સાની ગૂંગળામણ

પ્રવર્તતી હોય છે.

ક્રોધની ત્રીજી અવસ્થા તે અસહાય અવસ્થા છે. ગુસ્સો જ્યારે આવેશથી વ્યક્ત થઈ શકે તેમ ન હોય, મનની અંદર ગૂંગળાઈને રહેતો ન હોય, ત્યારે વ્યક્તિ રૂદન કરતી હોય છે. આ રૂદન પણ ભીતરના ક્રોધનું જ એક પ્રતીક છે.

ક્રોધ અટકાવવાનો એક ઉપાય છે વિલંબ અથવા પ્રભુનામસ્મરણ. કોઈ વ્યક્તિ ગુસ્સો કરે એટલે એની સામે તત્કાળ ગુસ્સો પ્રગટ કરવાનું મુલતવી રાખીને આવતીકાલે પ્રગટ કરવાનું રાખો. આત્મહત્યા જેમ પળનો સવાલ છે, એ જ રીતે ક્રોધ પણ એક પળનો મામલો છે. એ પળ ગઈ, તો આખી પરિસ્થિતિ બદલાઈ ગઈ જ સમજો.

આત્મહત્યા કરવા જતાં પૂર્વે થોડીક ક્ષણો કોઈ વ્યક્તિ બીજાની સાથે વાર્તાલાપ કરે, તો એનો આવેશ હળવો થઈ જાય છે. એ જ રીતે કોઈના પર ગુસ્સો ચઢે, કોઈનો બદલો લેવાનું મન થાય, કોઈને સીધાદોર કરી નાખવાની ઈચ્છા થાય, ખખડાવી કે ધમકાવી નાખવાના ભાવ જાગે ત્યારે એનો તત્કાળ અમલ કરવાને બદલે થોડો સમય એ કાર્ય મોકૂફ રાખો.

ક્રોધ પ્રગટ કરવામાં વિલંબ કરશો કે તરત જ મનમાંથી એક વિચાર એવો પણ આવશે કે એણે મારી સાથે આવું વર્તન કર્યું, એની પાછળ નક્કી કોઈ કારણ હોવું જોઈએ. બીજો વિચાર એમ પણ આવે કે માણસ તો સારો છે, પણ સંજોગોના માર્યા એણે મારી સાથે દુઃવર્તન કર્યું હશે ! ત્રીજો વિચાર એમ પણ આવે કે કદાચ હું જ એવી કડવી રીતે બોલ્યો હોઈશ કે સામી વ્યક્તિથી ગુસ્સો થઈ ગયો. એટલે ભૂલ મારી છે, સામેની વ્યક્તિની નહીં. વળી મન ચોથો વિચાર પણ કરે કે આમ ક્રોધ કરવાથી શું લાભ છે ? એની સાથેનાં મારાં વર્ષોનાં મીઠાં સંબંધો સાવ ખારાં બની જશે ?

એ પાંચમો વિચાર એ કરે કે ગમે તેટલો કોધ કરવા છતાં સામી વ્યક્તિ સુધરે એવી નથી, તો પછી કોધ કરીને શો અર્થ ? એને છઠ્ઠો વિચાર એવો પણ આવે કે આમ કોધ કરીને મારે શા માટે કર્મ બાંધવા ? એ ભલે કોઈ દુઃવૃત્તિને વશ થયો હોય, પરંતુ મારે શા માટે મારી સદ્વૃત્તિ છોડવી ? વળી સાતમો વિચાર એમ પણ આવે કે દરેકને કરેલા કર્મ ભોગવવાનાં હોય છે. એનાં એવાં કર્મ ઉદયમાં આવ્યા હશે, જેને પરિણામે એ આવું કરી બેઠો, હવે એના પર કોધ કરીને હું શું મેળવીશ ?

આઠમો વિચાર એમ પણ થાય કે હું ગુસ્સે થઈશ, તો મારું મન વ્યગ્ર અને ક્ષુભ્ય થશે, મારી ઊંઘ બગડશે, મારી ચિત્તશાંતિમાં ખલેલ પડશે. કોધ કરીને આવી રીતે ઊંઘ વેચીને ઊજાગરો મેળવવો શા માટે ?

એને નવમો વિચાર એ આવશે કે એ ભલે કોધ કરે, મારે તો ક્ષમા જ આપવાની હોય. પ્રભુ મારા ધૈર્યની પરીક્ષા કરે છે. એને દસમો વિચાર એ પણ આવે કે આ તો અંતરંગ કર્મ (મોહનીય)નો ઉદય થયો છે. એ વ્યક્તિ સ્વભાવે નિર્મળ છે, એના મનમાં ક્ષમા પણ હશે, પરંતુ કર્મના ઉદયને આધીન થઈને એ કોધ રૂપે પરિણમીને વ્યક્તિ પાસે ભૂલ કરાવે છે. અગિયારમો વિચાર એ આવે કે મારા ક્ષમાસ્વરૂપ આત્માને ભૂલીને જો કોધભાવ રાખીશ તો થશે શું ? આ કોધભાવ મારા મૂળ સ્વરૂપમાં નથી. માત્ર આ કર્મના ઉદયના નિમિત્તથી જ ઉપજે છે, તો એવા ભાડૂતી ભાવને હું શા માટે મારા આત્મામાં જગા આપું ? વળી બારમો વિચાર એવો પણ આવે કે કોધ કરવાથી જે કર્મ બંધાશે તે પાછું ઉદયમાં આવતાં ભવિષ્યમાં મારે માટે પણ દુઃખરૂપ બનશે. આથી કોધનો ભાવ છોડીને મારે તો ક્ષમાભાવમાં કે સમતાભાવમાં જ રહેવાનું છે.

આમ, કોધ કરવામાં વિલંબ કરે અથવા તો

કોધની પરિસ્થિતિમાં ઈશ્વરસ્મરણ કરી લે અને એના પ્રાગટ્યને ઉપરોક્ત પ્રકારે વિલંબમાં નાખે, તો એના ગુસ્સામાં ઘણું પરિવર્તન આવે છે. એનો પરિસ્થિતિનો પ્રત્યુત્તર તદ્દન પલટાઈ જાય છે.

• • •

આત્મજ્ઞાન

(પાના નં. ૮ પરથી ચાલુ...)

૩. અંતરંગ સાચો વૈરાગ્ય

૪. આત્મિક ગુણોનું પ્રાગટ્ય - ગુણસ્થાન અનુસાર.

- જો કોઈ જીવને સમ્યક્દષ્ટિ પ્રાપ્ત થઈ હોય તો તેણે ચારે અનુયોગોથી પોતાની કડક પરીક્ષા કરવી; જેથી કોઈ પ્રકારની કયાશ સ્વપરીક્ષણમાં રહી જાય નહીં.
- સમ્યક્દર્શનની વાત ચાલતી હોય ત્યારે દર્શન શબ્દનો અર્થ આત્માની પ્રતીતિ (શ્રદ્ધા) એમ કરવો.
- પરમાર્થથી સમ્યક્દર્શન સમ્યક્જ્ઞાનની સાથે જ હોય છે અને તે શુદ્ધાત્મસ્વરૂપ હોવાથી 'સ્યાત્ કથંચિત્ અવક્તવ્યં' - કોઈ અપેક્ષાએ વાણીથી અગોચર છે.
- જે જ્ઞાની હોય તે દુનિયાના પદાર્થોના સંયોગ-વિયોગમાં વિશેષ હર્ષ-શોક કરતા નથી.
- આત્માનો નિશ્ચય થવો અને અંતરમાં અનુભવાંશે પ્રતીતિ થવી તે સાચું સમ્યક્ત્વ છે.
- ભદ્રપરિણામી જીવ હોય પણ સમ્યક્દષ્ટિ ન હોવાથી તેની નિર્જરાને ગજસ્નાનવત્ કહેલી છે; અર્થાત્ તેને અકામ નિર્જરા કહી છે.
- અન્ય ધર્માત્માની જાહેરમાં નિંદા કરીએ તો સમ્યક્દર્શનના ત્રણ અંગો એક સાથે તૂટી જાય : (૧) ઉપગૂહનત્વ, (૨) વાત્સલ્ય અને (૩) પ્રભાવના.

શ્રી પૂજ્યપાદ આચાર્ય વિરચિત
સમાધિતંત્ર - અમૃતરસપાન
(ક્રમાંક - ૬૪)

❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ **પ્રા. ચંદાબહેન વી. પંચાલી (બોટાદ)** ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀ ❀

આત્મસ્થૈર્યના મહર્ષિ, બ્રહ્માનંદના બ્રહ્મર્ષિ અને આત્મદેવના દેવર્ષિ એવા પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીની પ્રગલ્ભ સરસ્વતી વચનામૃત પત્રાંક ૩૭માં પરમ સત્યમાં જીવતાં સત્યાભિલાષીને આલેખે છે કે “જ્યાં ત્યાંથી રાગદ્વેષ રહિત થવું એ જ મારો ધર્મ છે; અને તે તમને અત્યારે બોધી જઈ છે. પરસ્પર મળીશું ત્યારે હવે તમને કંઈ પણ આત્મત્વ સાધના બતાવાશે તો બતાવીશ. બાકી ધર્મ મેં ઉપર કહ્યો તે જ છે અને તે જ ઉપયોગ રાખજો. ઉપયોગ એ જ સાધના છે. વિશેષ સાધના તે માત્ર સત્પુરુષનાં ચરણકમળ છે; તે પણ કહી જઈ છે. આત્મભાવમાં સઘળું રાખજો; ધર્મધ્યાનમાં ઉપયોગ રાખજો; જગતના કોઈપણ પદાર્થ, સગાં, કુટુંબી, મિત્રનો કંઈ હર્ષ-શોક કરવો યોગ્ય જ નથી. પરમ શાંતિપદને ઈચ્છીએ એ જ આપણો સર્વસમ્મત ધર્મ છે અને એ જ ઈચ્છામાં ને ઈચ્છામાં તે મળી જશે, માટે નિશ્ચિત રહો. હું કોઈ ગચ્છમાં નથી; પણ આત્મામાં છું; એ ભૂલશો નહીં. દેહ જેનો ધર્મોપયોગ માટે છે, તે દેહ રાખવા જે પ્રયત્ન કરે છે, તે પણ ધર્મને માટે જ છે.” આ અપૂર્વ વચનામૃતો જીવના ભવભ્રમણનો નાશ કરવા અર્થે તથા સિદ્ધત્વ પ્રાપ્તિ માટે આરાધવા યોગ્ય છે.

આચાર્ય શ્રી પૂજ્યપાદ સ્વામી રચિત સમાધિતંત્ર ગ્રંથનો રસાસ્વાદ કરી રહ્યા છીએ. આગળના લેખમાં શ્લોક-૩૮માં અભ્યાસ કર્યો કે મનના વિક્ષેપનું અને અવિક્ષેપનું ફળ શું છે ? તે આચાર્યદેવ સરળ અને મધુર વાણીમાં સમજાવે છે. જેનું મન રાગદ્વેષ આદિ વિકારોથી વિક્ષિપ્ત થાય છે

તેને માન-અપમાન આદિની લાગણી થાય છે, પરંતુ જેનું મન રાગ-દ્વેષ રૂપે પરિણમતું નથી તેને અપમાન આદિની લાગણી ઉદ્ભવતી નથી. તે માન-અપમાન સમયે સમભાવે વર્તે છે. પોતાના જ્ઞાન સ્વરૂપમાં સ્થિર થાય છે કારણકે જ્ઞાનાનંદમાં લીન થતાં કોણ બહુમાન કરે છે કે કોણ અપમાન કરે છે એવો વિકલ્પ ઊઠતો નથી. જ્ઞાતા-દૃષ્ટાનું પરિણમન ચાલતું હોય છે.

હવે શ્લોક ૩૯માં આચાર્યદેવ ફરમાવે છે કે
યદા મોહાત્પ્રજાયેતે રાગદ્વેષૌ તપસ્વિનઃ ।

તદૈવ ભાવયેત્સ્વસ્થમાત્માનં શામ્યતઃ ક્ષણાત્ ॥૩૯॥

અન્વય :

યદા તપસ્વિનઃ મોહાત્ રાગદ્વેષૌ પ્રજાયેતે તદા
એવ સ્વસ્થં આત્માનં ભાવયેત્ ક્ષણાત્ શામ્યતઃ ॥

શબ્દાર્થ : યદા = જ્યારે, જે સમયે; તપસ્વિનઃ = તપસ્વી અંતરાત્માને; મોહાત્ = મોહવશાત્; રાગદ્વેષો = રાગ અને દ્વેષ; પ્રજાયેતે = ઉત્પન્ન થાય; તદા એવ = તે જ (તે તપસ્વીએ); સ્વસ્થં આત્માનં = શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની; ભાવયેત્ = ભાવના ભાવવી (એમ કરવાથી રાગદ્વેષ આદિ); ક્ષણાત્ = ક્ષણમાં; શામ્યતઃ = શાંત થાય છે.

ભાષાંતર : જે સમયે તપસ્વી એટલે અંતરાત્મા રૂપે પરિણમી રહ્યા છે તેને મોહવશાત્ રાગ-દ્વેષ આદિ ઉત્પન્ન થાય તે જ સમયે જ્ઞાનીએ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની ભાવના ભાવવી, જેથી રાગ-દ્વેષાદિ ક્ષણમાં શાંત થાય છે.

ભાવાર્થ : જેન ધર્મ પરમ સૂક્ષ્મ અને પવિત્ર

જ રહે. દ્રવ્ય-ગુણોના વિકલ્પો વિરામ પામે ત્યારે આત્મારામ અનુભવાય છે. આ પરમ ઉપાય છે.

શ્રી ‘પદ્મનંદિ પંચવિંશતિ’ શાસ્ત્રમાં શ્રી પદ્મનંદિ આચાર્ય ધર્મોપદેશામૃત પ્રકરણના શ્લોક ૧૫૨માં જણાવે છે કે જો આત્મા પોતાની જાતને ઉત્કૃષ્ટ દેખે, તેની સાથે ક્રીડા કરે, તેના જ માટે હિતસ્વરૂપ રહે, તેનાથી જ તે સુખી થાય, તેનો જ સંબંધ તે પામે અને તેમાં જ તે સ્થિત થાય, તો તે આનંદરૂપ અમૃતનો સમદ્ર બની જાય છે. અધિક શું કહેવું? સમસ્ત ઉપદેશોનું કેવળ આ જ રહસ્ય છે.

સદ્ગુરુના વચનામૃત ચૈતન્યની અનંતતા સમજાવે છે. સદ્ગુરુ અપૂર્વવાણી, પરમશ્રુતના દાતાર છે. આત્માને સ્પર્શીને તેઓશ્રીની વાણી પ્રગટ થાય છે. નિરંતર આત્માને અનુભવતાં બહારના ઉદયમાં આવતી ઘટનાઓને પાર પામતા સિદ્ધત્વ તરફ ગતિમાન થાય છે. તેઓના વચનામૃત બોલે છે કે ચૈતન્યના મહિમાપૂર્વક સંસારનો મહિમા છૂટે તો જ ચૈતન્યદેવ સમીપ આવે છે. સાધકના પાંચ ઈન્દ્રિયના વિષયો મંદતાને પામે છે. ઉપશમ અને વૈરાગ્યની લગની એવી હોય છે કે જગતના કોઈ પદાર્થમાં રસ રહેતો નથી. રુચિ થતી નથી. બ્રાહ્મીવેદના એવી વેદાય છે કે ક્યાંય ઉપયોગ બહારમાં જામતો નથી. આત્મજાગૃતિ કેળવી નિજાત્માનું સતત અવલોકન કરે છે. ઉપયોગની દિશા કંઈ બાજુ ઢળે છે તેનું સંપૂર્ણ નિરીક્ષણ કરે છે. ‘જ્ઞાનસાર’ ગ્રંથમાં કહે છે કે હું અને મારું એ મોહરાજાનો મંત્ર છે. જો મોહને જીતવો હોય તો જેમ અહં અને મમ છે, તેમ તેથી મુક્ત થવા, નાહં, ન મમ આ મંત્રને આત્મસાત્ કરવો રહ્યો. આત્મભાવમાં જોડાણ થાય અને અન્યભાવમાંથી મુક્તિ થાય તો મોહનો નાશ થઈ શકે છે.

શ્રી ઉત્તરાધ્યયન ગ્રંથના અધ્યયન ૩૨ ગાથા ૧૦૧માં કહ્યું છે કે સમભાવે જીવનારનો મોહ નાશ

પામે છે. ન કામભોગા સમયં ઝર્વિતિ... સમો અ જો તેસુ સ વીયરાગો... અર્થાત્ કામભોગો સમભાવ અને વિકારનું કારણ નથી, પણ તેમાં જે રાગ અથવા દ્વેષ કરે છે તે વિકારને પામે છે. તેમાં જે સમભાવે રહે છે તે વીતરાગ છે. મોહના નાશ માટે પોતાએ જ પુરુષાર્થની આરાધના સાધી તેનાથી મુક્ત થવાનું છે. આત્મભાવના ભાવતા ભાવતા મોહ શાંત પામે છે. નાશ પામે છે.

જ્ઞાની સત્પુરુષો આત્મપુરુષાર્થી જીવોને અનેક દૃષ્ટાંતો આપીને સમજાવે છે. અનેક અપેક્ષાઓથી આત્મસ્વરૂપને સમજાવે છે અને કહે છે કે માત્ર આત્માના આશ્રયે આત્મઅનુભવ થાય છે. બાહ્ય ક્રિયા પુણ્યબંધ આપે છે પણ આત્મસ્થિતિ થવા માટે નિરુપયોગી છે. પૂ. બેનશ્રી ચંપાબેન ‘વચનામૃતના બોલ - ૨૦૩માં સમ્યક્ સરસ્વતીથી લખે છે કે “આ બધે બહાર સ્થૂળ ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે. તે બધેથી ઉઠાવી, ખૂબ જ ધીરો થઈ દ્રવ્યને પકડ. વર્ણ નહિ, ગંધ નહિ, રસ નહિ, દ્રવ્યેન્દ્રિય પણ નહિ અને ભાવેન્દ્રિય પણ દ્રવ્યનું સ્વરૂપ નથી. જો કે ભાવેન્દ્રિય છે તો જીવની જ પર્યાય, પણ તે ખંડ ખંડ રૂપ છે. ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાન છે અને દ્રવ્ય તો અખંડ અને પૂર્ણ છે. માટે ભાવેન્દ્રિયના લક્ષે પણ તે પકડાતું નથી. આ બધાથી પેલે પાર દ્રવ્ય છે. તેને સૂક્ષ્મ ઉપયોગ કરીને પકડ.” દ્રવ્ય દૃષ્ટિ થતાં મોહ શાંત થાય છે. (ક્રમશઃ)

- પરહિત એ જ નિજહિત સમજવું.
- દુર્જનતા કરી ફાવવું એ જ હારવું એમ માનવું.
- પ્રાણીમાત્રનો રક્ષક, બંધવ અને હિતકારી એવો કોઈ ઉપાય હોય તો તે વીતરાગનો ધર્મ જ છે.

- સપરસ રસના ધ્રાનનકો, ચખ કાન વિષય સેવન કો, બહુ કરમ ક્રિયે મનમાને, કહ્યુ ન્યાય અન્યાય ન જાને.

- આલોચના પાઠ ગાથા - ૬

- સહુ સાધન બંધન થયાં, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય; સત્સાધન સમજ્યો નહીં, ત્યાં બંધન શું જાય ?

- વીસ દોહરા - ૧૭

- પ્રભુ પ્રભુ લય લાગી નહીં, પડ્યો ન સદ્ગુરુ પાય; દીઠા નહિ નિજ દોષ તો, તરીએ કોણ ઉપાય ?

- વીસ દોહરા - ૧૮

પોતાની જાગૃતિના અભાવથી અથવા સન્માર્ગ પ્રત્યે બેદરકાર (સ્વચ્છંદી) થવાથી સાધક ચારિત્ર મોહનીયના ઉદયને વશ થઈ જાય છે - તેની બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ થઈ જાય છે અને પોતાનું હિત-અહિત ભૂલી જઈ વિષય-કષાયોમાં અંધ બની પ્રવર્તતા લાગે છે. આવો અજાગૃત સાધક પતિતપરિણામી થઈ દુર્ગતિ અને બંધનના તીવ્ર દુઃખોને પામે છે. આપણે પણ ભગવાનને પ્રાર્થના કરીએ :

“મેરે અવગુણ ન ચિતારો, પ્રભુ અપનો બિરુદ નિહારો, સબ દોષ રહિત કરી સ્વામી, દુઃખ મેટહુ અંતરજામી.”

- આલોચના પાઠ - ૩૨

સાચા મુનીશ્વર - યોગીશ્વર કેવા હોય :-

- “વિષયોં કી આશા નહિ જિનકે, સામ્યભાવ ધન રખતે હૈં, નિજપર કે હિત સાધનમેં જો, નિશદિન તત્પર રહતે હૈં; સ્વાર્થત્યાગ કી કઠિન તપસ્યા, બિના ખેદ જો કરતે હૈં, એસે જ્ઞાની સાધુ જગત કે, દુઃખ સમૂહ કો હરતે હૈં.”

- ‘મેરી ભાવના’ ગાથા - ૨

- વિષયાશાવશાતીતો નિરાંરંભોઽપરિગ્રહઃ ।

જ્ઞાનધ્યાનતપોરક્તઃ તપસ્વી સ પ્રશસ્યતે ॥

- શ્રી રત્નકરણ્ડશ્રાવકાચાર

અંતમાં આપણે પ્રભુને પ્રાર્થના કરીએ :
“વિષય વિકાર મિટાવો, પાપ હરો એવા,
શ્રદ્ધા ભક્તિ બઢાવો, સંતન કી સેવા,
ૐ જય જગદીશ હરે.”

॥ શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ ॥

● ● ●

સાધનાના ઉત્કટ...

(પાના નં. ૨૨ પરથી ચાલુ...)

પરંતુ સાધના પરત્વેની ભાવનાની જરા સરખી પણ મંદતા કે ધીમી ગતિ આ જીવથી સાંખી લેવાતી નહીં. એટલે હું મારા સદ્ગુરુને વારંવાર પ્રાર્થના કરતો. પ્રાર્થના ક્યારે મદદ કરે છે, એ તો મેં તમને ઉપર લખ્યું છે. તેની સાથે સાથે જેને ઉદ્દેશીને આપણે પ્રાર્થના કરતા હોઈએ, તેની સાથે આપણું દિલ પ્રેમભક્તિજ્ઞાનપૂર્વક ભળેલું હોય, મળેલું હોય અને ગળવાની તત્પરતાવાળું હોય, તેવી વેળાએ આપણને સદ્ગુરુ આપણા દિલમાં દિલથી કરાયેલી પ્રાર્થનાનો જવાબ પણ વાળે છે. તે કેવી રીતે વાળે છે તે પણ આજે તમને ખુલ્લા દિલથી અને પ્રેમથી લખું છું.

તમે જાણો છો કે મને કુદરતનું સૌંદર્ય અને એકાંત કેટલું બધું ગમે છે ! નડિયાદમાં પણ કામ કરતો હોય તે વેળાએ જ્યારે જ્યારે રજા પડે ત્યારે વિદ્યાર્થીઓને લઈને શેઢી નદી પર આવેલા દખ્ખણિયા ઓવારે ચાલ્યો જતો. ત્યાં મારો સમય એકાંત ઉપાસનામાં, પ્રાર્થનામાં અને સાધનામાં પ્રભુકૃપાથી ગાળવાનું બનતું. તે સમયના ગાળામાં રાત્રિની રાત્રિઓ પણ સાધનામાં જ ગાળવાનું થયા કરતું. બોદાલ આશ્રમમાં પણ તમે મને કોઈક કોઈક વાર રાયણના ઝાડ નીચે બેઠેલો જોયો છે.

● ● ●

કાર્ય છે, ન કે તેમાં મમત્વ કરીને તેનો ભોક્તા થઈને દુઃખી થવું. આ પ્રકારે તત્ત્વચિંતનથી ક્ષુધાપરિષદને સહજ શાંતભાવથી સહન કરતા મુનિ સમત્વભાવયુક્ત થઈને પ્રચુર કર્મોની નિર્જરા કરે છે.

(૨) તૃષાપરિષદજય : ભીષણ ગરમીની ઋતુમાં માત્ર એક વાર જ પાણી લેવાનો નિયમ હોવાથી, ગરમીની ઋતુમાં ગરમ પર્વતો પર તપ કરતાં અથવા ઉપવાસના દિવસે અત્યધિક તરસ લાગવા છતાં પણ તરસ છીપાવવાની ઈચ્છાનો નિરોધ કરી તરસની અસહ્ય વેદનાને શાંત - સમત્વભાવથી સહન કરવી તે તૃષાપરિષદજય છે. તીવ્ર તૃષાની પીડા થતા મુનિ વિચાર કરે છે કે હે ચેતન ! તે નરકાદિમાં અસંખ્યાત વર્ષો સુધી આનાથી પણ કંઈ ઘણી વધારે તૃષાની વેદનાને વિવશતાવશ સહન કરી છે પરંતુ આ પીડાથી છૂટકારો મળ્યો નથી, તો હવે તેની તુલનામાં નહિવત્ આ વેદનાને તું જો શાંતભાવથી પરમાર્થદષ્ટિપૂર્વક સહન કરી લઈશ તો આ પીડાથી તને માટે છૂટકારો મળી જશે. માટે હે ચેતન ! હવે શાંત રહે, અનાદિકાળથી તે ઘણા સાગરો જેટલું પાણી પી લીધું છે પરંતુ તારી તરસ હજુ સુધી ગઈ નથી. તેથી તરસનો ઉપાય પાણી નથી પરંતુ પોતાના સ્વભાવમાં જ તૃપ્તિરૂપ આત્મસન્મુખતા છે અથવા હું આ તરસની વેદનાનો સહજજ્ઞાતા પોતાનામાં જ સંતુષ્ટ રહેનાર સંતોષામૃતથી પરિપૂર્ણ ચૈતન્યતત્ત્વ છું. મારે પ્રસન્ન થવા માટે કોઈ પાણીની આવશ્યકતા નથી. હું સ્વયંમાં જ સંતોષામૃત જળથી પૂર્ણ છું એવો વિચાર કરતા તરસની ઈચ્છાનું પ્રશમન કરીને પોતાના જ્ઞાનસ્વભાવમાં તૃપ્ત રહેવાથી મુનિ પ્રચુર કર્મોની નિર્જરા કરે છે.

(૩) શીતપરિષદજય : ઠંડીની ઋતુમાં તુષાર (બરફ)ની વૃષ્ટિ થતા, શીત જવર થતા, ખુલ્લા આકાશમાં રાત્રે કાયોત્સર્ગ કરતાં ઋતુ સંબંધી

બાધાઓમાં અપ્રતિક્રિયારૂપ સંકલ્પને જેણે ધારણ કર્યો છે અને નગ્નતાનો જેમણે સ્વીકાર કર્યો છે એવા નિર્ગ્રંથ તપોધનને ઉપરોક્ત કારણોથી તીવ્ર ઠંડીની વેદના થાય તો પણ તે વેદનાના નિરાકરણની ઈચ્છાનું પ્રશમન કરતાં શાંત સમત્વભાવથી તે પીડાને સહન કરવી તે શીતપરિષદજય છે. શીત પરિષદ ઉપસ્થિત થતાં મુનિ વિચારે છે કે હે ચેતન ! આ સામાન્ય ઠંડીથી શું વ્યાકુળ થાય છે, આનાથી પણ ઘણી વધારે ઠંડી નરકો અને તિર્યચગતિમાં વિવશતાપૂર્વક તે સહન કરી છે અને મનુષ્યાદિગતિમાં તો યોગ્ય પ્રતિકારના સાધન મળતા પ્રતિકાર પણ કર્યો પરંતુ શું આ વેદનાનું હંમેશ માટે ઉન્મૂલન થયું ? ના, ઉલટો જેટલો વ્યાકુળ થઈને તેનો પ્રતિકાર કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે તેટલાં તેટલાં નવા કર્મ તીવ્ર અનુભાગ શક્તિવાળા બંધાય છે. માટે હે ચેતન ! જો આ વેદનાનો સમૂળ નાશ કરવો હોય તો તેનો ઉપાય વ્યાકુળ થઈને પ્રતિકાર કરવો તે નથી પરંતુ તેને સહજ શાંત પ્રસન્નભાવથી સહન કરવી તે છે. ઠંડીના અનુભવનું મૂળ કારણ દેહ પ્રત્યેનો મમત્વભાવ છે. જેટલો જેટલો મમત્વભાવ ઓછો તેટલી વેદનાનુભૂતિ પણ ઓછી. તેથી હે ચેતન ! પોતાના મૂળ સ્વરૂપનો વિચાર કર. હું સહજ જ્ઞાન સ્વભાવી આત્મા છું. ઠંડીની વેદનાનું જ્ઞાનમાત્ર કરવું તે મારું કાર્ય છે. તેમાં વ્યાકુળ થવું તે મારો સ્વભાવ નથી. શીતળતા પુદ્ગલનો સ્વભાવ છે, મારો નહીં. હું તો માત્ર તેનો જ્ઞાતા છું. આ પ્રકારનું તત્ત્વચિંતન કરતાં જ્યારે મુનિ ઠંડીને દૂર કરવાની ઈચ્છાનો નિરોધ કરીને પોતાના જ્ઞાનભાવમાં સ્થિત થઈને શાંતભાવથી તેને સહન કરે છે ત્યારે તેમને પ્રચુર માત્રામાં કર્મ નિર્જરા થાય છે.

(૪) ઉષ્ણપરિષદજય : ભીષણ ગરમીની ઋતુમાં, પહાડોની તપતી શિલાઓ પર આતાપનયોગ કરતાં, તીવ્ર જવર થતાં ઈત્યાદિ

વૈતરાગસ્વભાવી જ્ઞાનનું જ વેદન કરું છું, અન્ય દંશની વેદના આદિને નહીં એવું તત્ત્વચિંતન કરતાં જ્યારે મુનિ દંશમશકની પીડાના પ્રતિકારની ઈચ્છાથી રહિત થઈ પોતાના સમત્વભાવમાં સ્થિર થાય છે ત્યારે અસંખ્યાત કર્મોની નિર્જરાને પ્રાપ્ત થઈ પરમાનંદને પ્રાપ્ત થાય છે.

(૬) નાગ્ન્યપરિષદ : માતાના પેટમાંથી જેવાં જન્મ્યાં હોય તેવું જ નિરાવરિત યથાજાતરૂપ ધારણ કરવાથી ઉત્પન્ન લજ્જા, કામવિકાર, બાલ, મૂઠ, અજ્ઞાની કે ધર્મદ્વિષી જીવો દ્વારા કરાયેલ ઉપહાસ આદિને શાંત - સમત્વભાવથી સહન કરવું તે નાગ્ન્યપરિષદ છે. નગ્નતાના કારણે કદાચિત્ લોકલજ્જા થવાની સંભાવના લાગે ત્યારે મુનિરાજ વિચાર કરે છે આમાં લજ્જાની શું વાત છે? લજ્જા તો અનૈતિક કાર્ય કરવામાં આવવી જોઈએ. નગ્ન રહેવું તે તો બાહ્યાભ્યંતર નિશ્ચલતા અને પારદર્શિતાનું સૂચક છે. જે અનુચિત હોય, બતાવવા યોગ્ય ન હોય એવી વસ્તુ કે કાર્યમાં લાજ આવવી જોઈએ. આ દેહમાં એવું શું છે કે જે ઢાંકવાં કે છુપાવવા યોગ્ય છે. આ તો આખો પુદ્ગલમય જ છે. બધા અંગ પ્રત્યંગ એક સમાન જ છે તો પછી થોડા અંગોને છુપાવવા કેમ? થોડા અંગોને છુપાવવા અને વસ્ત્રાદિ પહેરવા તે બનાવટી, અપ્રાકૃતિક તથા વિકારમય મનનું પ્રતીક છે. જેના મનમાં કામાદિ વિકાર ન હોય તેને શરીર ઢાંકવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી. શરીર ઢાંકવું તે તો દીન સંસારી વિકારી લોકોનું કામ છે, નિર્વિકારી યોગીઓનું નહીં. યોગી તો નવજાત બાળકની જેમ નિર્ભય અને નિર્વિકારી થઈ યથાજાતરૂપધર હોય છે એમ ચિંતનથી લજ્જાને નિર્મૂળ કરે છે. જ્યારે અજ્ઞાની બાળ જીવો મુનિને નગ્ન જોઈને નિર્લજ્જ, અસભ્ય, જંગલી, ગાંડો, જાનવર ઈત્યાદિ કઠોર માર્મિક શબ્દો કહે છે ત્યારે મુનિ આ બાળ જીવોની અજ્ઞાનમય ચેષ્ટાઓ પર માત્ર કરુણા લાવીને પોતાના નગ્નરૂપમાં જ સાચી

શાન સમજી, જેમ હાથીની પાછળ - કૂતરા ભસતા રહે તેમ આ મુનિ હાથીની જેમ નિર્ભય થઈને તેમના કઠોર, માર્મિક શબ્દોને સહજ - શાંત - સમત્વભાવથી સહન કરીને પોતાના અંતરંગ નિર્વિકારી જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપનો આશ્રય કરતાં અંતરંગ પ્રસન્ન પરિણામોથી યુક્ત થઈ નાગ્ન્યપરિષદને જીતતા અસંખ્ય કર્મોની નિર્જરા કરે છે.

(૭) અરતિપરિષદજય : પોતાની નિર્ગ્રંથ જીવનશૈલી પ્રત્યે ક્યારેય પણ કિંચિત્માત્ર પણ અભાવ કે અરુચિ ઉત્પન્ન ન થવા દેવી તે અરતિ પરિષદજય છે. એક ભુક્તિ, નગ્નત્વ, અસ્નાન, અદંતધોવન, ભૂમિશયન, કેશલૂંચન, આજ્ઞામાં રહેવું, લોકોનો અપરિચય કરવો, કઠોર બ્રહ્મચર્યવ્રતનું પાલન કરવું ઈત્યાદિ કારણો અને એક જ પ્રકારની દિનચર્યાના કારણે જ્યારે પણ આ જીવનશૈલીમાં અનુત્સાહ આવી જાય, અરુચિ થવા લાગે ત્યારે મુનિ આ પ્રકારે તત્ત્વવિચાર કરે કે, આ કઠોર જીવનપદ્ધતિ જ મને કાલાન્તરમાં અતિ આનંદ આપનાર છે. કર્મોને કાપવાનો આ જ એક માર્ગ છે. અનાદિકાળથી સુવિધા અને વિલાસિતા કે શાતામય જીવનના સંસ્કારોને વશ થઈને આ કઠોર મુનિજીવન જોકે મને પ્રારંભમાં કઠોર લાગે છે પરંતુ અંતરમાં આનાથી જ મને પરમાનંદની પ્રાપ્તિ થશે. સોનાને તપાવવાથી જ તેમાં શુદ્ધતા પ્રગટ થાય છે તેવી રીતે જ આ દેહ અને મનને કઠોર સંયમિત જીવનચર્યા દ્વારા તપાવવાથી જ તે કુંદન બનશે અને તેમાંથી આત્માનંદ પ્રગટ થશે; માટે હે ચેતન ! આ મુનિચર્યાથી અત્યંત પ્રેમ કર, અરુચિ નહીં કારણ કે આ જ એક માત્ર કલ્યાણમિત્ર છે એમ તત્ત્વચિંતન કરીને કિંચિત્માત્ર પણ નિર્ગ્રંથ જીવનશૈલી પ્રત્યે અરુચિનો ભાવ ન થવા દેતા તેના ફળનો વિચાર કરીને પરિણામોને પ્રસન્ન અને નિર્મળ કરીને મુનિ અરતિપરિષદજય કરે છે.

(ક્રમશઃ)

સાધનાના ઉત્કટ આર્તભાવ વિના પ્રાર્થના ફળીભૂત થતી નથી !

વાણીભૂષણ પૂજ્યશ્રી ગિરીશમુનિ મ.સા.

અધ્યાત્મના શિખરે બિરાજેલી વ્યક્તિ જ્યારે સ્વાનુભવ લખે છે ત્યારે જિજ્ઞાસુઓને મૂલ્યવાન માર્ગદર્શન સાંપડે છે. ગુજરાતના મહાન સંત પૂજ્યશ્રી મોટા એક વિરલ વિભૂતિ હતા. તેમણે ગુજરાતની પ્રજાને આધ્યાત્મિક પુરુષાર્થ માટે પ્રેરિત કરી હતી.

આજે પ્રાર્થનાની શક્તિનો માનવચેતનાને સાંત્વના આપવા માટે ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે. આ પ્રાર્થના સંત શ્રી મોટાના જીવનમાં સતત જોવા મળતી હતી. પૂજ્યશ્રી મોટાએ પોતાના પ્રારંભના દિવસોમાં પોતાના જીવનમાં બનતી ઘટનાઓને લક્ષમાં લઈને નોંધ કરી છે. તેઓના આ અનુભવો પ્રાર્થનાના પ્રભાવને સુંદર રીતે પ્રગટ કરે છે. અહીં એમના જ શબ્દોમાં એમના પ્રાર્થનાના એ અનુભવો વિશે જોઈએ.

એકલી ઊર્મિગમ્ય પ્રાર્થનાઓથી કશું સાધનામાં વાસ્તવિકપણે વળતું હોતું નથી. જ્યારે સાધનામાં આપણું દિલ વળવા લાગ્યું હોય અને તેમાં ગળવા માંડ્યું હોય, ત્યારે આપણામાં એક એવા પ્રકારનો ઉત્કટ આર્તભાવ અને આદ્રભાવ પ્રગટે છે અને ત્યારે આપણી ઊર્ધ્વગતિ થવામાં જે જે અડચણરૂપ લાગતું હોય તે તે બધું એટલું બધું ખૂંચે છે, અને તીવ્રતમ વેદના એટલી તો પ્રગટે છે કે તેનાથી મુક્ત થવાને કાજે મરણિયો જીવતો જાગતો પ્રયત્ન થાય છે.

એવા પ્રયત્નમાં જ્યારે દિલની દાનત, પ્રામાણિકતા, વફાદારી અને નિષ્ઠા સંપૂર્ણપણે પ્રગટે છે, ત્યારે તેવી દિલથી દિલની દિલમાં કરાયેલી પ્રાર્થનાનો પોકાર એવો તો જીવનવિકાસની ભાવનામાં ઉઠાવ પ્રગટાવે છે કે તે તેનો એક માત્ર અનુભવી જ જાણી શકે. જે પ્રાર્થના આપણે કરીએ, તે પ્રાર્થનાના અંતરમાં કે હાર્દમાં જો આપણો સાચેસાચો, ખરેખરો અને પૂરેપૂરો દિલનો જીવતો-જાગતો સાબદો થયેલો

પુરુષાર્થ પ્રગટેલો નથી હોતો, તો તેવી પ્રાર્થના જીવનવિકાસની સાધનામાં ફળીભૂત થઈ શકતી નથી. ભાવનાથી વળગી રહીને તે ઉત્તમમાં ઉત્તમ જે રીતે બને તેવી રીતના ખંત, ઉત્સાહ, કાળજી, વ્યવસ્થા અને દેખરેખ પ્રભુકૃપાથી રાખવાને માટે સતત એકધારા જીવતાજાગતા પ્રયત્નથી તેમાં મંડ્યા રહેવાનું બનતું, અને બીજી બાજુ તેની સાથે સાથે ભાવનાનું એટલે કે જીવનવિકાસની સાધનાને સતત એકધારી જીવતી રાખવાને માટે દિલની ભાવનાનું સાતત્ય રહે અને તેને યોગ્ય જેટલા પ્રમાણની ઉત્કટતા હોવી ઘટે, તેટલી માત્રાવાળી ભાવના પ્રભુકૃપાથી ટકી રહે એને માટેની સભાનતા જાગ્યા કરતી. એક બાજુમાં મળેલાં કર્મ પરત્વેની જાગૃતિ અને કર્મની યોગ્યતા પ્રમાણે વર્તનમાં અને આચરણમાં તે પ્રગટી જશે તેવી જોગવાઈનું સંચાલન થવું, એ તેની સાથે સાથે જ જીવનવિકાસની સાધનાનું તેને યોગ્ય એવી ભાવનાનું સાતત્ય જીવતુંજાગતું જળવાઈ રહેવું, - આ બંને પ્રકારની ભાવનાનો સુમેળ કેવી રીતે પ્રગટાવવો તેની આંતરિક મથામણમાં ત્યારે પ્રગટાવાનું થતું.

તે વેળા જીવનવિકાસની સાધના પરત્વેના ભાવમાં અખંડતા તો પ્રગટેલી રહેતી, પરંતુ તેની ઉત્કટતાની માત્રામાં મંદતા પડી જતી અને તેનું ભાન મને ઘણું ઘણું ડંખતું. મળેલાં કર્મના ક્ષેત્રની ભાવનાનો અને જીવનવિકાસની સાધનાની ભાવનાનો સંવાદભર્યો યોગ્ય સુમેળ કેમ કરીને થાય, તે પણ સાધનાનો એક ઉત્તરોત્તર ચડતા પ્રકારનો ક્રમ છે. પ્રભુકૃપાથી જ જીવ મળેલા કર્મ સંપૂર્ણ પ્રામાણિકતાથી, વફાદારીથી અને કર્મની ભાવના પ્રમાણેની નિષ્ઠાથી શ્રી પ્રભુપ્રીત્યર્થે કરવાને દિલમાં દિલથી ઝંખે છે, તેને તેની સાધના પરત્વેની ભાવના પણ મદદ કરે છે.

(અનુસંધાન પાના નં. ૧૬ પર...)

‘સમયસાર’નો વ્યવહારનય

નવનીતભાઈ પી. શાહ

શીર્ષક આશ્ચર્ય પમાડે તેવું લાગે છે ! કારણકે સામાન્ય રીતે ‘સમયસાર’ સત્શાસ્ત્ર નિશ્ચયનયનો ગ્રંથ ગણાય છે - અને એમ જ છે; પરંતુ ગ્રંથમાં ઘણી જગ્યાએ વ્યવહારનયને ઊભો રાખ્યો છે - જીવંત રાખ્યો છે અને ટીકાકાર આચાર્ય ભગવંતે તો કમાલ કરી છે. જ્યાં જ્યાં એમ લાગે કે ગાથાના સંદર્ભમાં શ્રોતામાં નિશ્ચયાભાસ થવાની શક્યતા છે ત્યાં શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય જિનાગમનો સ્યાદ્વાદ સમજાવી વ્યવહારનયનો સંબંધ બતાવે છે.

સમયસારની ૧૨ મી ગાથાની ટીકામાં શ્રી અમૃતચંદ્રાચાર્ય એક પ્રાચીન ગાથા ટાંકે છે :

“જહ્ જિણમયં પવજ્જ તા મા વવહારણિચ્છણ મુયહ ।
એક્કેણ વિણા છિજ્જહ્ તિત્થં અણ્ણેણ ડણ તચ્ચં ॥”

(હે ભવ્ય જીવો ! જો તમે જિનમતને પ્રવર્તાવવા ચાહતા હો તો વ્યવહાર અને નિશ્ચય - એ બંને નયોને ન છોડો; કારણકે વ્યવહારનય વિના તો તીર્થ - વ્યવહારમાર્ગનો નાશ થઈ જશે અને નિશ્ચયનય વિના તત્ત્વ (વસ્તુ)નો નાશ થઈ જશે.)

અને પછી ભાવાર્થમાં વિસ્તાર કર્યો છે કે જ્યાં સુધી યથાર્થ જ્ઞાન-શ્રદ્ધાનની પ્રાપ્તિરૂપ સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિ ન થઈ હોય ત્યાં સુધી તો જેમનાથી યથાર્થ ઉપદેશ મળે છે એવાં જિનવચનોનું સાંભળવું, ધારણ કરવું તથા જિનવચનોને કહેનારાં શ્રી જિન-ગુરુની ભક્તિ, જિનબિંબના દર્શન ઈત્યાદિ વ્યવહારમાર્ગમાં પ્રવૃત્ત થવું પ્રયોજનવાન છે; અને જેમને શ્રદ્ધાન-જ્ઞાન થયાં છે પણ સાક્ષાત્ પ્રાપ્તિ નથી થઈ તેમણે અશુભ્રત-મહાભ્રતધારી જ્ઞાનીની સંગતિ કરવી અને શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો ઈત્યાદિ વ્યવહારમાર્ગમાં પોતે પ્રવર્તવું અને બીજાને પ્રવર્તાવવું - એવો વ્યવહારનયનો ઉપદેશ પ્રયોજનવાન છે.

વ્યવહારનયને કથંચિત્ અસત્યાર્થ કહેવામાં આવ્યો છે, પણ જો કોઈ તેને સર્વ પ્રકારે અસત્યાર્થ જાણી છોડી દે તો શુભોપયોગરૂપ વ્યવહાર છોડે અને શુદ્ધોપયોગની સાક્ષાત્ પ્રાપ્તિ તો થઈ નથી, તેથી ઊલટો અશુભોપયોગમાં જ આવી, ભ્રષ્ટ થઈ, ગમે તેમ સ્વેચ્છારૂપ પ્રવર્તે તો નરકાદિ ગતિ તથા પરંપરાએ નિગોદને પ્રાપ્ત થઈ સંસારમાં જ ભ્રમણ કરે. માટે શુદ્ધનયનો વિષય જે સાક્ષાત્ શુદ્ધ આત્મા તેની પ્રાપ્તિ જ્યાં સુધી ન થાય ત્યાં સુધી વ્યવહાર પણ પ્રયોજનવાન છે - એવો સ્યાદ્વાદમતમાં શ્રી ગુરુઓનો ઉપદેશ છે.

ગાથા-૧૧માં આચાર્યશ્રી વ્યવહારનયને અભૂતાર્થ અને શુદ્ધનયને ભૂતાર્થ કહે છે; કારણકે શુદ્ધનયનો વિષય અભેદ, એકાકાર નિત્ય દ્રવ્ય છે; તેની દૃષ્ટિમાં ભેદ અવિદ્યમાન છે, પરંતુ એમ ન સમજવું કે વ્યવહારનયથી જણાતી ભેદરૂપ કાંઈ વસ્તુ જ નથી. તેથી તો સર્વથા એકાંત શુદ્ધનયના પક્ષરૂપ મિથ્યાદૃષ્ટિનો જ પ્રસંગ આવે. માટે એમ સમજવું કે જિનવાણી સ્યાદ્વાદરૂપ છે, પ્રયોજનવશ નયને મુખ્ય-ગૌણ કરીને કહે છે.

ગાથા-૬માં પ્રમત્તા-અપ્રમત્તાના ભેદથી વ્યવહારનય-નિશ્ચયનયની વાત કરી છે અને ભાવાર્થમાં ખુલાસો કર્યો છે કે જિનમતનું કથન સ્યાદ્વાદરૂપ છે તેથી અશુદ્ધનયને (વ્યવહારનયને) સર્વથા અસત્યાર્થ ન માનવો, કારણકે સ્યાદ્વાદ પ્રમાણે શુદ્ધતા અને અશુદ્ધતા-બંને વસ્તુના ધર્મ છે. અશુદ્ધ નયને અસત્યાર્થ કહેવાથી એમ ન સમજવું કે આકાશના ફૂલની જેમ તે વસ્તુધર્મ સર્વથા જ નથી. એમ સર્વથા એકાંત સમજવાથી મિથ્યાત્વ આવે છે; માટે સ્યાદ્વાદનું શરણ લઈ શુદ્ધનયનું આલંબન કરવું જોઈએ.

ગાથા-૪૬માં શ્રી કુંદકુંદાચાર્ય વ્યવહારનય દર્શાવે છે અને ટીકાકાર આચાર્ય ખુલાસો કરીને કહે છે કે નિશ્ચયનયથી તો શરીરથી જીવ ભિન્ન છે; તો પછી જેમ ભસ્મને મસળી નાખવામાં હિંસા નથી તેમ કોઈ ત્રસસ્થાવર જીવોનો નિઃશંકપણે ઘાત કરે તો પણ હિંસાનો અભાવ ગણાશે. વળી, નિશ્ચયનયથી રાગ-દ્વેષ-મોહ જીવથી ભિન્ન છે; તો પછી રાગી, દ્વેષી, મોહી જીવને કર્મના બંધનથી છોડાવી મોક્ષનો ઉપદેશ જ વ્યર્થ જશે અને મોક્ષનો જ અભાવ થશે. માટે વ્યવહારનય દર્શાવવો જરૂરી છે.

ગાથા-૨૮, ૨૪૮, ૨૪૯, ૨૬૨ જેવી કેટલી બધી જગ્યાએ સમજાવ્યું છે કે વ્યવહારનયને ગૌણપણે રાખીને જ (અભાવ કરીને નહીં) નિશ્ચયનયનું પ્રતિપાદન થાય છે. જિનવાણી સ્યાદ્વાદરૂપ છે; પ્રયોજનવશ નયને મુખ્ય-ગૌણ કરીને કહે છે.

શ્રી જયસેનાચાર્યની સમસારની ‘તાત્પર્યવૃત્તિ’ ટીકામાં ગાથા-૨૭ સમજાવતાં કહ્યું છે કે નિશ્ચયનય-વ્યવહારનયમાં પરસ્પર સાધ્ય-સાધક ભાવ છે. તે પ્રમાણે નિર્જરા અધિકાર સમાપ્ત કરતાં ગાથા-૨૩૬માં કહે છે કે નિશ્ચયરત્નત્રયના સાધકરૂપ વ્યવહાર રત્નત્રય છે અને બોધ આપ્યો છે કે: ‘જો જિનાગમમાં પ્રવેશ કરવા ઇચ્છતા હો તો વ્યવહારનય અને નિશ્ચયનય બન્નેને છોડો નહીં.’ (‘બન્ને સાથ રહેલ’ - આત્મસિદ્ધિ ગાથા-૧૩૨)

પૂર્વભૂમિકા પ્રમાણે, વિષયનિરૂપણ પ્રમાણે, પ્રયોજન પ્રમાણે નિશ્ચયનય-વ્યવહારનય-સાપેક્ષતા બદલાતા રહે છે. જ્યાં ‘સમયસાર’માં મોહ, રાગ, દ્વેષ નિશ્ચયનયથી જીવના નથી, જીવથી ભિન્ન છે, જીવ તેનો કર્તા નથી એમ કહ્યું, ત્યાં ‘પ્રવચનસાર’માં ગાથા-૧૮૯ માં નિશ્ચય અને વ્યવહારનો અવિરોધ દર્શાવી આત્માને નિશ્ચયનયથી મોહ-રાગ-દ્વેષનો કર્તા કહ્યો ! અને ટીકાકાર આચાર્યે ખુલાસામાં આત્માને શુદ્ધનિશ્ચયનયથી રાગ-દ્વેષનો કર્તા કહ્યો

છે. (‘પ્રવચનસારનો સાર’ પાનું-૨૯૨ - ડૉ. હુકમચંદ ભારિલ્લ)

નિશ્ચયનયના આશ્રયે યથાર્થ વસ્તુ-સ્વરૂપના અભિપ્રાય બંધાય છે અને વ્યવહારનયની યથાર્થ સમજણથી પાત્રતા પ્રગટ થાય છે. અંતમંગલરૂપે પૂજ્ય કાનજીસ્વામીના આ ઉદ્ગારો: “સ્વર્ગમાં જવાને યોગ્ય પરિણામના પણ હજુ જેને ઠેકાણાં નથી; મનુષ્યમાં જવાને યોગ્ય પરિણામના પણ જેને ઠેકાણાં નથી અને ધર્મ પામવાને યોગ્ય પરિણામના તેને ઠેકાણા હોય તેમ બને નહીં.” (‘આત્મધર્મ’ - ડિસે. ૨૦૧૨) ■ ■ ■

અરિહંત દેવ કા ક્યા કહેના

દુનિયા મેં દેવ અનેકો હૈ, અરિહંત દેવ કા ક્યા કહેના, ઈનકે અતિશય કા ક્યા કહેના, ઈનકે આશ્રય કા ક્યા કહેના. જો દર્શન જ્ઞાન અનંતા હૈ, જો રાગ-દ્વેષ જયવન્તા હૈ, જો ભક્તો કે ભગવંતા હૈ, ઉનકી કરુણા કા ક્યા કહેના.

દુનિયા મેં...

સુર અસુરો સે જો પૂજિત હૈ, ઋષિમુનિયો સે જો વંદિત હૈ, જો તીન લોક કે સ્વામી હૈ, ઉનકી મહિમા કા ક્યા કહેના.

દુનિયા મેં...

જો આદિ ધર્મ કી કરતે હૈ, ભવ્યો કે ભવ કો હરતે હૈ, જો તિરતે ઔર તિરાતે હૈ, ઐસે તીરથ કા ક્યા કહેના.

દુનિયા મેં...

પૂજા નિન્દા મેં સમ રહતો, નિત વીતરાગતા મેં રમતે હૈ, જહાં સમકિત દીપ જલે નિત હી, ઈનકી સમતા કા ક્યા કહેના.

દુનિયા મેં...

કોઈ પૂજે દેવ સરાગી કો, કોઈ શીશ નમાતે ભોગી કો, અરિહન્ત દેવ હી દેવ મેરે, દેવાધિદેવ કા ક્યા કહેના.

દુનિયા મેં...

ગૌતમ સે કહતે હૈ ભગવન, દઢ શ્રદ્ધામય હો યે જીવન, જો શરણ મેં હૈ અરિહન્તા કે, ઉનકે મંગલ કા ક્યા કહેના.

દુનિયા મેં...

અહિંસા

ભાનુબેન ડી. શાહ

અહિંસા શબ્દ પર દષ્ટિ પડતા જ અહિંસાની સાક્ષાત્, દેહ ધારણ કરેલી મૂર્તિ - મહાવીર સ્વામી નજર સમક્ષ આવી જાય છે. વર્ષો પહેલાં જે શબ્દ, તેમાં રહેલો ભાવ, સમગ્ર જીવન દરમ્યાન પ્રભુએ વર્તન, વ્યવહાર, આચરણમાં મૂકી બતાવ્યો, પરિપૂર્ણ રીતે પાળ્યો, લોકોને સત્ધર્મ શું કહેવાય તે બતાવ્યું. મનોભાવો કોઈપણ વ્યક્તિ પ્રત્યે-અરિ-મિત્ર, ક્રોધી-શાંત, લાલચુ-સંતોષી, અભિમાની-નમ્ર-શુભ અને શુદ્ધ જ રાખવાં, તે પણ તેમના જીવનમાં ઘટેલા પ્રસંગો પરથી દર્શાવ્યું.

હિંસા પાયમાલી અને તારાજ સર્જે છે, જ્યારે અહિંસા માત્ર પ્રેમ અને પ્રસન્નતા જ વહાવે છે. અપનાવવા જેવો આધ્યાત્મિક અને સર્વથા શુદ્ધ ભાવ તો અહિંસાનો જ છે, જે સર્વત્ર આનંદસભર, સુમેળપૂર્ણ, શાંતિ-સમતાયુક્ત વાતાવરણ ઊભું કરે છે. વિપરીત સંજોગો અને પરિસ્થિતિ વચ્ચે જીવતો માનવી જીવનને ખરા અર્થમાં જીવી શકે છે. પોતાના પસાર થતાં વર્ષોમાં જિંદગીના અવનવા રંગો ભરે છે અને અણમૂલ મનુષ્યભવની પ્રાપ્તિને કાજે પ્રભુનો અહેસાન, ઉપકાર માને છે.

અહિંસક વાતાવરણમાં કોઈને મનથી પણ દુઃખી કરવાનું, પરેશાનીમાં મૂકવાનું, તેનું અહિત કે અમંગલ થાય તેવું વિચારવાનું, આચરવાનું આવતું જ નથી. સામી વ્યક્તિને કાંઈક કહેવામાં, બોલવામાં કે વાતચીતમાં ક્યાંય કટુ વચનો આવતાં નથી. સાચું ખોટું વિવેકથી સમજાવાય છે, મારકૂટ કરવી, પ્રહાર કરવાં, જીવન પૂરું કરી નાખવું તે પણ અહીં દષ્ટિગોચર થતું નથી. વચનો મીઠાં, મધુરાં, સંક્ષિપ્ત, પ્યારભર્યા, વિવેક સહિત બોલવાં જોઈએ. જીભ સામા માણસને શાંતિ, શાતા, સમતા, સંતોષ આપે

તેવું બોલવા માટે આપી છે. કટુ વચનો પરસ્પરને અલગ કરી દે છે અને સંબંધોનો નાશ કરી નાખે છે.

અહિંસા પરમ શાંતિ છે, ઉત્તમ સુખ છે, આત્માનો સર્વોચ્ચ સદ્ગુણ છે, ઉચ્ચોચ્ચ સદ્ભાવોનું સમ્યક્ ભાવોનું અમૃત છે, અહિંસાને વરેલા લોકો જ્યાં જાય ત્યાં સંકલેશરહિત, સ્વચ્છ વાતાવરણ ફેલાવે છે, ત્યાં ઉપશમની સરિતા વહે છે. જગતમાં પ્રવર્તતા વિવિધ ધર્મોમાં અહિંસાનો મહિમા ઘણો મોટો છે. પ્રત્યેક આર્ય ધર્મ અહિંસાપાલન પર ભાર મૂકે છે, પણ ખોટાં, મનફાવતાં અર્થઘટનો કરનારા ખૂન, હિંસા, મારામારી, અવ્યવસ્થાને જ પોતાનો ધર્મ માને છે, એટલે જ જગતમાં અશાંતિ પ્રવર્તે છે.

મન, વચન, કાયાથી અહિંસક બનવાનું છે, પછી તે સ્વજનો હોય, સંબંધીઓ-મિત્રો કે અપરિચિતો હોય. પ્રભુએ આપેલું 'અહિંસા પરમો ધર્મ:' સૂત્રને જીવનમાં સંપૂર્ણ રીતે ચરિતાર્થ કરવાનું છે.

અહિંસાનું ચુસ્તપણે પાલન કરનાર વ્યક્તિનું દૃષ્ટાંત આપણે જોઈએ, જેથી ટેકીલા લોકો કેવા હોય તેનો ખ્યાલ આવે.

અંગ્રેજોના સમયની આ વાત છે. તે સમયે જમ્બુપ્રસાદ જૈન નામના એક જમીનદાર અને જાગીરદાર એક ગામમાં રહેતા હતા. પુષ્કળ સંપત્તિવાન તેઓ સિદ્ધાંતવાદી હતા. અહિંસાપાલનના ચુસ્ત હિમાયતી હતા. તેમના આંગણે એક સુંદર મજાનો હાથી ઝૂલતો હતો. એક અંગ્રેજ કમિશનરે તેમને કહેવડાવ્યું કે તમારો હાથી મારે શિકાર કરવા માટે જોઈએ છે. તેથી તાત્કાલિક મને મોકલો.

જંબુપ્રસાદે શિકાર કરવા માટે પોતાનો હાથી સોંપવાની ચોખ્ખી ના કહી દીધી.

કમિશનરે બીજી વાર કહેવડાવ્યું કે આ મારો હુકમ છે અને તેનો જો અનાદર કરશો તો શું પરિણામ આવશે તે તમે જાણો છો, મારા હાથ ઘણા લાંબા છે અને હું ધારું તે કરી શકું એમ છું. આ વાતનો તમને ખ્યાલ હોય જ, કારણ કે મારી પાસે સત્તા છે. પણ જમીનદારે સ્પષ્ટ ના સુણાવી દીધી. આમ ને આમ ઘણા દિવસો સુધી બંને વચ્ચે લખાણપટી ચાલી પણ જંબુપ્રસાદ એકના બે ન થયા, નિર્ણયમાં મક્કમ, અડગ રહ્યા.

અંતે કમિશનર તેમના ઘેર આવ્યા. જમીનદાર તો અતિશય નિર્ભય અને નીડર હતા. તેમણે તેમને આવકાર્યા, ખૂબ સરસ રીતે આગતાસ્વાગતા કરી અને માનપાન પણ ખૂબ આપ્યા. કમિશનરને કહ્યું કે, તમે સત્તાધીશ છો અને કંઈ પણ કરવા માટે સમર્થ છો. તમારે મને જે સજા કરવી હોય તે કરી શકો છો, પણ મારેય મારું જીવન જીવવા માટે નક્કી કરેલા નિયમો કે પ્રતિજ્ઞાઓ હોય ને ! ટેક વગરનું જીવન નિરર્થક છે, નકામું છે. લગામ તો હોવી જ જોઈએ. તમે મારી જમીન લઈ લો, જાગીર લઈ લો, મારું ઘર લઈ લો, અન્ય સંપત્તિ પણ લઈ લો. સઘળું ય તમારું છે, પણ મારો હાથી અને તે પણ શિકાર માટે તો હું કદી ન આપું. તમે મને ભલે આકરામાં આકરી સજા કરો, મને જાનથી મારી નાખો, મને ફાંસીને માંચડે ચડાવી દો. મને મારા જાનની પરવા નથી. મારા જીવતે જીવ મારી આંખ સામે હું અબોલ જીવોને મરવા ન દઈ શકું. મારી અહિંસાપાલનની ટેકને પણ આંચ નહીં આવવા દઉં.

આવું સાંભળીને કમિશનર ઊભા થયા. જંબુપ્રસાદનો વાંસો થાબડ્યો અને ખૂબ ખૂબ ધન્યવાદ આપ્યા. અતિ પ્રસન્નતાથી તેમણે કહ્યું, “હું અતિ રાજી થયો છું, ભારતની ધરતી પર તમારા જેવા

ટેકીલા માણસો વસે છે તેથી તો આ ધરતી ટકી રહી છે. અહીં તો મનુષ્યો જીવ દેવા તૈયાર થઈ જાય પણ પોતાની ટેકને છોડે નહીં. પશુઓને પણ પોતાના જાનથી પ્યારા ગણે. આવા માણસો તો આ ધરતી પર જ પાકે, બીજે ક્યાંય નહીં. જા, મારે તારું કાંઈજ જોઈતું નથી. તું તેને પ્રેમથી ભોગવ. તારો હાથી તને સપ્રેમ મુબારક.”

“જીવનમાં રાખવી અચૂક કોઈ એકાદ ટેક, પાળવી અંતરથી, આત્માથી થઈને પૂરા નેક; ડરો પ્રભુથી હરહંમેશ, મનને કરતા રહો ચેક, પ્રાણ જાય પણ ટેક ન ચૂકાય, કદી કોઈથી છેક.”

આપણે ત્યાં વચન કે પ્રતિજ્ઞાપાલનનું મહત્ત્વ છેક રાજા રામના સમયથી ચાલ્યું આવે છે. “રઘુકુલ રીતિ સદા ચલી આઈ, પ્રાણ જાઈ અરુ વચન ન જાઈ.”

તેથી અહિંસાપાલનને પોતાનાં અણમૂલ જીવનનો અણમૂલ મંત્ર બનાવો, તો તમે સુખી થશો, અન્યને પણ સુખી કરી શકશો. ભગવાન મહાવીરે આપેલા મંત્રને સાંપ્રત સમયમાં ફળીભૂત કરો અને સૌના જીવનમાં શાંતિને સ્થાપો.

“પરમ તીર્થંકર મહાવીર પ્રભુને ભજો, ચરમ પ્રભુના પૂજ્ય ચરણકમલને પૂજો, અહિંસાધારી, જગહિતકારી નહીં કોઈ દૂજો, રોમરોમમાં અહિંસા પ્રસરાવી, કર્મશુદ્ધ હોજો.”

- મૃત્યુનો ભય માનવને ડરપોક બનાવે છે પરંતુ મૃત્યુનું ભાન માનવીને જાગૃત બનાવે છે, જાગૃત રાખે છે.
- રૂપ અને રૂપિયાની દોડમાં માનવી પોતાના મૂળ સ્વરૂપને ભૂલી ગયો છે.
- દેહ જેનો ધર્મોપયોગ માટે છે તે દેહને જાળવવા જે કરે છે તે ધર્મ જ છે.

નવકાર મહામંત્ર - વિશેષતા

મંગળાચરણ

નમન કરું અરિહંતને, નમું સિદ્ધ ભગવાન;
આચારજ ઉવઝાય, સર્વ સાધુ ગુણવંત. ॥૧॥
ગર્ભિત જેમાં સર્વ છે, દ્વાદશાંગ જિનવાણી;
મહામંત્ર નવકારનો, જાપ જપુ દિનરાત. ॥૨॥
મંગળમય મંગળકરણ, મહામંત્ર નવકાર;
ત્રણ લોક, ત્રણ કાળમાં, સર્વ વસ્તુમાં સાર. ॥૩॥
સર્વ મંગળોમાં પ્રથમ, મંગળમય નવકાર;
તેના ચિંતન મનનમાં, પાપ ન લે અવતાર. ॥૪॥
નિત્ય જપે નવકાર જે, પ્રાતઃ માં પ્રતિબદ્ધ;
અલ્પકાળમાં થઈ જશે, અંતર-બહાર શુદ્ધ. ॥૫॥

નવકાર મહામંત્ર સમસ્ત જૈન ધર્મ-
અનુયાયીઓનો સર્વમાન્ય મહામંત્ર છે. અનેક
સંપ્રદાયો તેમજ પેટા સંપ્રદાયોમાં વિભક્ત સંપૂર્ણ
જૈન સમાજ તેને અત્યંત શ્રદ્ધાની દૃષ્ટિએ જુએ છે.
એનો દરરોજ જાપ પણ કરે છે. પ્રત્યેક મંગળ અવસરે
એનો પાઠ ઘણી જ શ્રદ્ધાથી કરવામાં આવે છે. ભાગ્યે
જ કોઈ એવો જૈન હશે કે જેને આ મહામંત્ર કંઠસ્થ
નહિ હોય.

આ મહામંત્રમાં જૈનોના પરમ આરાધ્ય પંચ
પરમેષ્ઠિઓને સામૂહિકરૂપે નમસ્કાર કરવામાં આવ્યા
છે, જેને આ આત્મા આત્મઆરાધનાના પરમ
પુરુષાર્થથી પ્રાપ્ત કરે છે. મોક્ષ અને મોક્ષમાર્ગ સ્વરૂપ
આ પાંચ અવસ્થાઓ પ્રાપ્ત કરવાવાળા આત્મા આ
મહામંત્રના આરાધ્ય છે. નિષ્કામ વંદના એ જ તેની
મહાનતા છે. જિજ્ઞાસાની ઉપશાંતિ માટે તેનું જેટલું
પરિશીલન કરવામાં આવે તેટલું ઓછું છે. આ
પરિશીલન આત્મહિત માટે પણ અત્યંત ઉપયોગી

છે. અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ
આ પાંચ પરમેષ્ઠિ કહેવાય છે. આ મંત્રમાં આ પાંચેય
પરમેષ્ઠિઓને નમસ્કાર કરવામાં આવ્યા છે. પાંચ
પરમેષ્ઠિઓના સ્વરૂપને સમજી, તેમના ગુણોથી
પૂરેપૂરા પરિચિત થઈને તેમના તરફ જે ગુણાનુરાગ
પેદા થાય છે, તથા તેમના પ્રત્યે જે સમર્પણનો ભાવ
ઉત્પન્ન થાય છે તે જ સાચા નમસ્કાર છે. જે જીવ
આ પાંચેય પરમેષ્ઠિઓના સ્વરૂપને જાણીને તેઓને
નમસ્કાર કરે છે, સ્મરણ કરે છે, તેમના બતાવેલ
માર્ગ પર ચાલી તેમનું અનુકરણ કરે છે તેને સાચું
સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, તે પોતે પરમાત્મા બની જાય
છે.

આ મહામંત્રમાં સૌ પ્રથમ પૂર્ણ વીતરાગી
અને સર્વજ્ઞ અરિહંત ભગવાન તથા સિદ્ધ ભગવાનને
નમસ્કાર કર્યા છે. ત્યારબાદ વીતરાગી માર્ગ પર
ચાલવાવાળા આચાર્ય, ઉપાધ્યાય અને સાધુ બધા જ
આવી જાય છે. અરિહંત, સિદ્ધ વગેરે પાંચે પરમપદ
છે અને જેઓ આ પાંચ પરમપદોમાં સ્થિત હોય
તેને પંચ પરમેષ્ઠિ કહે છે.

અરિહંત પરમેષ્ઠિ : ચાર ઘાતીકર્મો જેમણે
નષ્ટ કર્યા છે, જેઓ અનંત દર્શન-સુખ-જ્ઞાન-વીર્યમય
છે, જેઓ ઉત્તમ દેહમાં બિરાજમાન છે અને જેઓ
અઢાર દોષરહિત શુદ્ધ છે એવા આત્મા અરિહંત
છે. તેઓનું ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે.

સિદ્ધ પરમેષ્ઠિ : જેમણે આઠ કર્મોનો અને
દેહનો નાશ કર્યો છે, જેઓ લોકાલોકને જાણનાર
અને દેખનાર છે, અશરીરી થઈને પોતાના આત્માના
ગુણોનો સાદિ-અનંત સુધી અનુભવ કરે છે તે આત્મા
સિદ્ધ થયા છે. તેમનું ધ્યાન કરવા યોગ્ય છે.

આચાર્ય પરમેષિ : જે પંચાચારમાં નિપુણ છે, અકિંચનતાના સ્વામી છે, જેઓ પાંચ ઈન્દ્રિયોના વિજેતા છે, ધીર છે અને જેઓ જ્ઞાનના બળ વડે પંચાસ્તિકાયના સ્વરૂપને સમજાવે છે એવા આચાર્યોને અમે પૂજાએ છીએ.

ઉપાધ્યાય પરમેષિ : જેઓ રત્નત્રયથી સંયુક્ત, જિનેન્દ્ર કથિત તત્ત્વના ઉપદેશક અને નિઃકાંક્ષભાવ સહિત છે એવા ઉપાધ્યાયને વંદન કરીએ છીએ.

સાધુ પરમેષિ : જેઓને વિષયોની ઈચ્છા મૂળથી જ સમાપ્ત થઈ ગઈ છે, જેઓ હિંસોત્પાદક આરંભ અને પરિગ્રહથી સર્વથા દૂર રહે છે અને જ્ઞાન-ધ્યાન તેમજ તપમાં લીન રહેતા નિરંતર નિજ આત્મસ્વભાવને સાધે છે, એ સાધુ પરમેષિને વંદન કરીએ છીએ.

આ નમસ્કારમંત્ર બધા પાપોનો નાશ કરનાર છે તથા બધા મંગળોમાં સર્વશ્રેષ્ઠ મંગળ છે. જેના હૃદયમાં અરિહંત ભગવાનની ભક્તિ વસે છે તેના હૃદયમાં વિષય-કષાયની ઉત્પત્તિ જ નથી થતી. પંચ પરમેષિની મહાનતા વીતરાગતાની વૃદ્ધિમાં છે. નવકાર મહામંત્ર અપરાજિત છે. નવકાર મહામંત્રની ઉપાસના દ્વારા આત્માનુભૂતિ થાય છે. આત્માનું સ્વરૂપ સમજાય છે અને આત્માના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થાય છે. આ મહામંત્ર દ્વારા પરમપદમાં સ્થિત પંચ પરમેષિનો સત્કાર થાય છે.

નવકાર મહામંત્રની આરાધનામાં સહજ શુભ ઉપયોગ થવાથી સાતિશય પુણ્યનો બંધ થાય છે. એ પુણ્યના ઉદયકાળમાં ધર્માચરણને માટે લૌકિક અનુકૂળતા સહજ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. પંચ પરમેષિના પ્રતાપથી કષાયની સહજ મંદતા થાય છે આ જ નવકાર મહામંત્રનો ચમત્કાર છે. પંચ પરમેષિના સ્વરૂપનું અવલંબન લઈને જે વ્યક્તિ પોતે આત્મામાં પોતાનો ઉપયોગ સ્થિર કરે છે, એ જ આ નવકાર

મહામંત્રના લાભથી લાભાન્વિત થાય છે.

પંચ પરમેષિઓના ઉપાસક વીતરાગી ભગવાન પાસેથી વીતરાગતા સિવાય કશું નથી ઈચ્છતા. જૈન દર્શનનું આ પરમ સત્ય આ મહામંત્રમાં પ્રગટ થાય છે. મોહ, રાગ-દ્વેષનો નાશ કરવા માટે આ મહામંત્ર પરમ ઔષધિ છે. આ પરમપદ સાર્વકાલિક છે, બધાને માટે અત્યંત ઉપયોગી હોવાથી સાર્વભૌમિક છે.

• • •

ગુરુદેવ આપકી નજરોં સે

રચયિતા : બા.બ્ર. અલકાબેન

ગુરુદેવ આપકી નજરોં સે નિજ કો નિહારા હૈ,
બિખરા હુઆ થા સદિયો સે જવન,
ઉસકો સંવારા હૈ.

મેં કૌન હુँ ઓર આયા કહાં સે,
જાના કહાં યે ન બોધ થા,
નિજ આત્મા કી ગહરાઈયોં કા,
કિયા હમને કોઈ ન શોધ થા.
ધુંધલા સા મેરા ધર્માચરણ થા,
ઉસકો નિખારા હૈ.

જિસે ઢૂંઢે હમ બાહિર ભટકકર,
વો તુમને હી ભીતર મેં દિખલાયા,
મનોરથ લિયે દૌરે મન કે જો ઘોરે,
વો તુમને હી પલભર મેં ઠહરાયા,
સહજ જવન સે સદ્ગુણ કા સૌરભ,
જગત મેં બિખેરા હૈ.

ક્યા ભેંટ હૂં મેં ઉનકે ચરણ મેં,
જિનકો જગત કી ન આશ હેં,
તન મન આતમ કરું સર્વ અર્પણ,
યે જવન તુમહારા દાસ હૈ.
પરમ પંથ પર બઢે હર જવન કો,
તુમહારા સહારા હૈ.

• • •

ગિરનાર જાત્રા

*** મહેન્દ્રભાઈ કે. ખંધાર ***

● પ્રસ્તાવિક :

જ્યારે પૂ. આચાર્ય શ્રી સુનિલસાગરજીએ ગાંધીનગરથી ગિરનારની યાત્રા દરમ્યાન, સસંઘ કોબા આશ્રમમાં ૧૦ દિવસ અષ્ટાક્ષિકા પર્વની ઉજવણી પછી (જુઓ 'દિવ્યધ્વનિ' ડિસેમ્બર - ૨૦૧૮) વિહાર કર્યો ત્યારે ખૂબ પ્રસન્નતાથી આશીર્વાદ આપીને કહ્યું કે કોબા સંઘ દર્શનાર્થે ગિરનારજી પધારે. તેને મંગલ આજ્ઞારૂપ માનીને પૂ. સાહેબજી અને પૂ. બહેનશ્રીએ ગિરનારની જાત્રાનું ફેબ્રુ. ૧૮-૨૧ દરમ્યાન આયોજન કર્યું. ૨૨ મુમુક્ષુના આ સંઘની ચતુર્દિવસીય જાત્રાનો સંક્ષિપ્ત અહેવાલ નીચે પ્રમાણે છે :-

● સોમવાર, ૧૮ ફેબ્રુઆરી :

સવારે નવકારશી કરીને ચાર્ટર બસમાં આજ્ઞાભક્તિ, દેવવંદન, દૈનિક ભક્તિક્રમ આદિ સમૂહ આરાધના કરીને રાજકોટ પહોંચ્યા. રાજકોટમાં આદ. મુમુક્ષુ નરેન્દ્રભાઈ-જયોતિબેનને ત્યાં દર્શન-ભક્તિ-આહાર પછી રવાના થઈ જૂનાગઢ ૪ વાગ્યે પહોંચ્યા. તળેટીમાં 'શ્રી ગિરનાર દર્શન' સંકુલમાં (+૯૧-૯૪૦૯૬૯૫૯૯૯ તથા +૯૧-૨૮૫-૨૬૫૭૦૯૯) ઉતારો હતો. ત્યાં જ પૂ. આ. શ્રી હેમવલ્લભસૂરિજી આજીવન આંચબિલ તપની ઉગ્ર આરાધના કરી રહ્યા છે. બાજુમાં જ દિગંબર સમવસરણ મંદિરમાં પૂ. સુનિલસાગરજી સસંઘ (૫૬ પિચ્છી) બિરાજતા હતા. આ સંકુલમાં જ પૂ. આચાર્ય નિર્મલસાગરજીનો (૨૦ પિચ્છી) સંઘ છે. ઘણા વર્ષોથી તેઓ શ્રી ગિરનારજીની તળેટીમાં રહીને આરાધના કરે છે. પૂ. શ્રી આત્માનંદજી સાથે તેમનો ધનિષ્ઠ સંપર્ક વર્ષોથી છે. ગિરનાર તીર્થની સુરક્ષાનો તેમનો અભિગમ અને સક્રિય અભિયાનથી ઘણો

તીર્થવિકાસ થયો છે. ૫૩ વર્ષની દીક્ષા પર્યાય સાથે પૂ. નિર્મલસાગરજી ઘણા જૂના અને વિરલ આચાર્ય છે. તીર્થવિકાસમાં તેમના સિંહફાળાને લીધે નિર્મલ જિનમંદિર, નિર્મલ ધ્યાન કેન્દ્ર, નિર્મલ ધર્મશાળા આદિ નિર્માણ થયેલ છે. ત્યાં જઈને નેમનાથ ભગવાનના સુંદર સમવસરણ મંદિરમાં દર્શન કર્યાં. ચૌદસ તિથિનું આચાર્ય સંઘનું પ્રતિક્રમણ પૂરું થયા પછી આચાર્ય સમક્ષ મુનિઓ, આર્યિકાજીઓ વગેરેએ દોષ આલોચના - ગહર્ણ કર્યાં અને આચાર્યશ્રીએ યથાયોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત આપ્યાં. રાત્રે આચાર્યશ્રીના કક્ષમાં પૂ. સાહેબજી - પૂ. બહેનશ્રી - સમગ્ર કોબા પરિવાર વતી સવિનય વંદના અને વૈયાવચ્ચ કરી. તેમનો સંઘ જૂનાગઢથી વિહાર કરીને દસેક દિવસમાં પાલિતાણા પહોંચીને ત્યાં ૩-૪ દિવસ રહીને બાંસવાડા (રાજસ્થાન) તરફ વિહાર કરશે.

● મંગળવાર, ૧૯ ફેબ્રુઆરી :

સવારમાં નિત્યક્રમ - નવકારશી પછી, સહુ ૮-૩૦ થી ૧૦ આચાર્યશ્રીના પ્રવચન-ધર્મવાર્તામાં ગયા. 'સ્વરૂપ સંબોધન' સત્શાસ્ત્રના સમૂહ પારાયણ પછી, પ્રશ્નોત્તરી ધર્મવાર્તા દરમ્યાન આદ. સુરેશજીના પ્રશ્ન અનાદિના અગૃહિત મિથ્યાત્વને દૂર કરવાના ઉપાયમાં આચાર્ય ભગવંતે કહ્યું કે બહારથી (વ્યવહાર, ક્રિયા) અને અંદરથી (નિશ્ચય, ભાવ) દેવ-ગુરુ-ધર્મ (શાસ્ત્ર)ની આરાધના કરવી, આત્માને આત્મા સમજી અભ્યાસ અને ક્રિયા કરવી, પ્રજ્ઞાથી આત્માને જુદો કરો (જડ શરીર આદિથી) એટલે કે જુદો ભાવો, પછી પ્રજ્ઞાથી આત્માને ગ્રહણ કરો (ભાવભાસન, સ્વસંવેદન), તત્ત્વોનું ચિંતન કરો અને વારંવાર ભેદજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવો. આદ. કપિલજીના પ્રશ્ન સાધના અને સાધનનો સમન્વય

દર્શન-સ્તુતિ કરીને છેલ્લે કુમારપાળ મહારાજાએ બંધાવેલ મંદિરમાં અભિનંદન સ્વામીના દર્શન કર્યાં. નવકારશી કરીને દિગંબર મંદિર ગયા. ત્યાં નેમિનાથ ભગવાનની દ્રવ્ય-ભાવ પૂજા કરી. (અહીં જ પૂ.શ્રી આત્માનંદજીએ ૧૯૮૨માં કુંભોજના પૂ.આ.શ્રી સમંતભદ્રજી મહારાજની આજ્ઞાથી ગૃહત્યાગ કરીને વેશ અને નામ પરિવર્તન કરેલ.) બહાર નીકળીને રાજુલ ગુફા, બાહુબલીજીની મૂર્તિ, કુંદકુંદાચાર્યના પગલા, ગૌમુખી ગંગા વગેરેના દર્શન કર્યાં. કેટલાક મુમુક્ષુઓ આવ્યા હતા તે જ રસ્તે નીચે ઉતરી ગયા. કેટલાક સહસાવન થઈને નીચે ગયા. ૭ મુમુક્ષુઓ બીજી-ત્રીજી-ચોથી ટૂંકે ગયા. ચઢાણ અઘરું અને ઘણું હતું. સમયની મર્યાદા હોવાથી પાંચમી ટૂંકે જવાનું મુલત્વી રાખ્યું. સહસાવનના સમવસરણ મંદિરમાં જિર્ણોદ્ધાર થતો હોવાથી માત્ર દર્શન-વંદન કરીને નીચે ઉતરતા ૩ વાગ્યા. સાંજે ૫ વાગ્યે જૂનાગઢમાં રહેતા અને અવારનવાર કોબા આવતા મુમુક્ષુ મેહુલભાઈ બાટવીયાને ત્યાં અલ્પાહાર માટે ગયા. ચોવિહાર પછી ભક્તિ કરીને વિદાય લીધી. તેમને ભાવથી જાત્રા સંઘે સ્મૃતિચિહ્નો (આભારના ભાવપૂર્વક ઉપયોગી વસ્તુઓ) અર્પણ કર્યાં. આચાર્ય સુનિલસાગરજી સસંઘ વિહાર કરીને, તળેટીના દિગંબર સમવસરણ મંદિરથી જૂનાગઢ ગામના જગમલ ચોકના દિગંબર મંદિરમાં હતા. ત્યાં રાત્રે દર્શન-વંદના-વૈયાવચ્ચ માટે ગયા. તેઓશ્રીએ પ્રસન્નતાથી આશીર્વાદ આપીને અનુકૂળતાએ પાલિતાણા અને રાજસ્થાન દર્શન કરવા આવવા કહ્યું.

● **ગુરુવાર, ૨૧ ફેબ્રુઆરી :**

સવારે તૈયાર થઈને નિત્યક્રમ - નવકારશી કરીને ગિરનાર દર્શન ધર્મશાળાથી નીકળીને બહાર, ગુજરાત અને ગુજરાતી ભાષાના આઘકવિ નરસિંહ મહેતાના દામોદર કુંડ અને નરસિંહ મહેતાનો ચોરો (તેમનું જૂનું મૂળ ઘર) વગેરે જોઈને, રાજકોટ ૧

વાગ્યે પહોંચ્યા. મુમુક્ષુ નરેન્દ્રભાઈ - જયોતિબેનના પ્રેમાગ્રહને માન આપીને ત્યાં કોબા જાત્રા સંઘે બપોરનો આહાર લીધો. પછી ભક્તિ કરીને તે ભાવિક કુટુંબને જાત્રાસંઘ તરફથી સ્મૃતિચિહ્નો અર્પણ કરીને કોબા જવા રવાના થયા. રાત્રે ૯-૦૦ વાગ્યે સહીસલામત કોબા પહોંચી ગયા. દેવ-ગુરુની કૃપાથી અને પૂ.સાહેબજી - બહેનશ્રીના આશીર્વાદથી સમગ્ર જાત્રા નિર્વિઘ્ને સાનંદ સંપન્ન થઈ. જાત્રાસંઘ તરફથી રૂા. ૧૧,૦૦૦/- પૂ.આ. સુનિલસાગરજીના સંઘમાં મુનિઓના આહારદાન અર્થે, રૂા. ૩,૦૦૦/- 'ગિરનાર દર્શન' ધર્મશાળામાં આજીવન આયંબિલ કરનાર પૂ.આ.શ્રી હેમવલ્લભસૂરિજીના આયંબિલ ખાતે અને રૂા. ૩,૦૦૦/- કોબા આશ્રમના ગુરુકુંડમાં અર્પણ કર્યાં.

● **ઋણ સ્વીકાર :**

જાત્રા કમિટિ (મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર, પંકજભાઈ શાહ, અનુપમભાઈ શાહ, વીણાબેન ખંધાર, નવીનભાઈ શાહ) ઉપરાંત સર્વશ્રી અરૂણભાઈ બગડિયા, નરેન્દ્રભાઈ - જયોતિબેન શાહ (અને સમગ્ર કુટુંબ, રાજકોટ), મેહુલભાઈ બાટવીયા (અને સમગ્ર કુટુંબ, જુનાગઢ), મહેશભાઈ - નીરૂબેન ડગલી (દરેક જાત્રાળુને યાદગીરી ભેટ) અને સર્વપ્રકારે યોગદાન આપનાર મુમુક્ષુઓનો હૃદયપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

● ● ●
પત્રાંક - ૩૦૧

વવાણિયા, કાર્તિક સુદ - ૮, સોમ, ૧૯૪૮
સ્મરણીય મૂર્તિ શ્રી સુભાગ્ય,

જગત આત્મરૂપ માનવામાં આવે; જે થાય તે યોગ્ય જ માનવામાં આવે; પરના દોષ જોવામાં ન આવે; પોતાના ગુણનું ઉત્કૃષ્ટપણું સહન કરવામાં આવે તો જ આ સંસારમાં રહેવું યોગ્ય છે; બીજી રીતે નહીં. વિં રાયચંદના યં

“મને ક્લોરોફોર્મ આપવાની કોઈ જરૂર નથી. હું ભાનમાં રહીને પણ બધું સહન કરી શકીશ. મને ભાનમાં જ રહેવા દો.” અને ક્લોરોફોર્મ અપાયા વગર જ ઓપરેશન શરૂ થયું.

વાઢકાપનો પ્રારંભ થયો.

છતાં વલ્લભભાઈએ મોંએથી પીડાનો એક ઊંહકારો પણ કર્યો નહિ બલકે, તેમણે ખુલ્લી આંખે પોતાનું ઓપરેશન કઈ રીતે થઈ રહ્યું છે તે શાંતિથી જોયા કર્યું !

આવો નીડર દર્દી દાક્તરે અગાઉ બીજો કોઈ જોયો નહોતો. ઓપરેશન પૂરું થયું.

વલ્લભભાઈએ હસીને, પોતાનું ઓપરેશન કરનાર દાક્તર તરફ જોયું અને કહ્યું, “દાક્તર સાહેબ, તમે નાહકના ગભરાતા હતા ! આવા ઓપરેશનથી ગભરાવાનું શા માટે ? હું જો આવા એક ઓપરેશનની પીડા સહન ન કરી શકું તો જિંદગીમાં આવનાર નાનીમોટી મુશ્કેલીઓ અને જોખમભરી પરિસ્થિતિઓને કઈ રીતે સહન કરી શકવાનો હતો ! કોઈ પણ ક્ષેત્રે સહનશીલતાની જરૂર રહે જ છે. હું સ્પષ્ટપણે માનું છું કે, જો આપણે સહનશીલતા ન કેળવીએ તો જિંદગીમાં આપણે કશું જ પ્રાપ્ત કરી શકીએ નહિ.”

લેખનું મહેનતાણું

ભારતના વિખ્યાત ઐન્જિનિયર અને મ્હૈસુર રાજ્યના દીવાન સર વિશ્વેશ્વરૈયાએ એકવાર અમેરિકાના પ્રવાસે જવાનું થયું.

અમેરિકામાં પહોંચ્યા બાદ તેઓ શિકાગોમાં ગયા ત્યારે તેમને એક લેખની જરૂર ઊભી થઈ.

એ વિષયના એક તજજ્ઞનું નામઠામ લઈને તેઓ એના ઘેર જઈ પહોંચ્યા અને પોતાને એક લેખની જરૂર છે એમ જણાવી તે તજજ્ઞને એ લેખ તૈયાર કરી આપવા વિનંતી કરી.

લેખ તૈયાર કરી આપવા તે તજજ્ઞ લેખક કબૂલ થયા.

વિશ્વેશ્વરૈયાએ એ લેખના મહેનતાણાના આઠ ડોલર લેખકને આપવાનું નક્કી કર્યું.

બાદ, નિયત દિવસે વિશ્વેશ્વરૈયા લેખ લેવા લેખકના ઘેર ગયા.

પણ લેખક ક્યાંક બહાર ગયા હતા. લેખકે તૈયાર કરેલો લેખ ટેબલ પર પડ્યો હતો.

લેખકની પત્નીએ એ લેખ વિશ્વેશ્વરૈયાને આપ્યો. તેમણે એ આખોય લેખ ત્યાં જ ઊભા રહીને વાંચી લીધો.

લેખ એટલો બધો સુંદર લખાયો હતો કે વિશ્વેશ્વરૈયા લેખક પર આફરીન થઈ ગયા અને તેમણે લેખકની પત્નીના હાથમાં લેખના મહેનતાણા માટેના ઠરાવેલ આઠ ડોલરને બદલે નવ ડોલર મૂક્યા.

પછી, વિશ્વેશ્વરૈયા એ લેખ લઈને ત્યાંથી વિદાય થયા. બીજે દિવસે પેલો લેખક તેમની પાસે આવ્યો અને બોલ્યો, “લો, આ તમારો એક ડોલર પાછો. મારું મહેનતાણું આઠ ડોલર જ નક્કી થયું હતું. મારાથી તે કરતાં વધુ રકમ લેવાય નહિ.”

વિશ્વેશ્વરૈયાએ કહ્યું, “પણ મેં એક ડોલર તમને પ્રસન્નતાથી વધારે આપ્યો છે ! આ લેખ ખરેખર ઘણો જ સારો તૈયાર થયો છે !”

લેખકે કહ્યું, “એકવાર મહેનતાણું નક્કી થાય એટલે કામ તો અમારે સારી રીતે જ કરવું જોઈએ. એવા ઉત્તમ કામ માટે જ આઠ ડોલર નક્કી કરાયા હતા. ઉત્તમ લેખ માટેનું જ એ મહેનતાણું નક્કી થયું હતું અને તેથી જ મેં ઉત્તમ લેખ લખ્યો હતો.”

વિશ્વેશ્વરૈયાએ તે લેખકને તે વધારાનો એક ડોલર લેવા ઘણો આગ્રહ કર્યો. પણ લેખકે તેનો સ્વીકાર ન કર્યો તે ન જ કર્યો.

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંસ્થાના આગામી કાર્યક્રમોની રૂપરેખા

તારીખ	તિથિ	વાર	વિગત
૧૭-૪-૨૦૧૯	ચૈત્ર સુદ તેરસ	બુધવાર	પ્રભુ મહાવીર જન્મકલ્યાણક દિન
૨૪-૪-૨૦૧૯	ચૈત્ર વદ પાંચમ	બુધવાર	પરમકૃપાળુદેવનો સમાધિદિન
૧૪-૫-૨૦૧૯	વૈશાખ સુદ દશમ	મંગળવાર	સંસ્થા સ્થાપનાદિન તથા પ્રભુ મહાવીર કેવળજ્ઞાન કલ્યાણક દિન
૪-૭-૨૦૧૯	અષાઢ સુદ બીજ	ગુરુવાર	શ્રી જિનમંદિરમાં નૂતન ધ્વજા પરિવર્તન
૧૪-૭-૨૦૧૯ થી ૧૬-૭-૨૦૧૯	અષાઢ સુદ પૂનમ	રવિવાર થી મંગળવાર	ગુરુપૂર્ણિમા શિબિર
૨૬-૮-૨૦૧૯ થી ૨-૯-૨૦૧૯	શ્રાવણ વદ - ૧૧ થી ભાદરવા સુદ - ૪	સોમવાર થી સોમવાર	શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વ
૩-૯-૨૦૧૯ થી ૧૨-૯-૨૦૧૯	ભાદરવા સુદ-પાંચમથી ભાદરવા સુદ ચૌદશ	મંગળવારથી ગુરુવાર	શ્રી દશલક્ષણ પર્વ
૧૪-૧૦-૨૦૧૯	આસો વદ એકમ	સોમવાર	શ્રી આત્મસિદ્ધિ રચનાદિન તથા લઘુરાજ સ્વામીની જન્મતિથિ
૨૬-૧૦-૨૦૧૯ થી ૨૯-૧૦-૨૦૧૯	આસો વદ તેરસથી કાર્તિક સુદ એકમ	શનિવારથી મંગળવાર	દીપાવલી આરાધના શિબિર
૧-૧૧-૨૦૧૯	કાર્તિક સુદ પાંચમ	શુક્રવાર	શ્રી જ્ઞાનપંચમી
૧૨-૧૧-૨૦૧૯	કાર્તિક સુદ પૂનમ	મંગળવાર	પરમકૃપાળુદેવની જન્મજયંતિ (દેવદિવાળી)
૧-૧૨-૨૦૧૯ થી ૩-૧૨-૨૦૧૯	-	રવિવારથી મંગળવાર	પૂજ્યશ્રીના જન્મદિન નિમિત્તે આધ્યાત્મિક શિબિર

સંસ્થા દ્વારા ચાલતી સમાજસેવાની પ્રવૃત્તિઓ અંગે

સંસ્થા દ્વારા ઘણા વર્ષોથી જરૂરતમંદ લોકો માટે નિ:શુલ્ક છાશવિતરણ તેમજ રાહતદરે સારી ક્વોલીટીવાળા ફૂલસ્કેપ ચોપડાઓના વિતરણની પ્રવૃત્તિઓ ચાલી રહી છે. ચાલુ વર્ષે લગભગ ૧૫ એપ્રિલથી આ બન્ને પ્રવૃત્તિઓનો શુભારંભ થશે. વિદ્યાર્થીઓ માટે ૧ નંગ ચોપડાની કિંમત રૂ. ૨૦/- રહેશે. આ

ઉપરાંત ૬ કેન્દ્રો પરથી છાશવિતરણ કરવામાં આવે છે; જેનો એક દિવસનો નકરો રૂ. ૫૦૦૦/- છે. આ પ્રવૃત્તિમાં આર્થિક સહયોગ આપવાની ભાવનાવાળા દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થાના કાર્યાલયનો સંપર્ક સાધવા વિનંતી.

સંસ્થામાં ચતુર્દિવસીય 'સમકિત પર્વ શિબિર' સાનંદ સંપન્ન

સંસ્થામાં તા. ૧૩-૨-૨૦૧૯ થી તા. ૧૬-૨-૨૦૧૯ દરમિયાન 'સમકિત પર્વ શિબિર' ધર્મમય ઉલ્લાસપૂર્ણ વાતાવરણમાં સંપન્ન થઈ. પૂજ્યશ્રીની પાવન નિશ્રામાં શિબિરનું સફળ સંચાલન પ્રતિભાસંપન્ન, સેવાભાવી મુમુક્ષુ આદિ. શ્રી શરદભાઈ ડેલીવાળાએ કર્યું હતું.

● સ્વાધ્યાય :

દેશ-વિદેશમાં જૈન ધર્મની પ્રભાવના કરનાર, જૈન શાસ્ત્રોનું ગહન અધ્યયન કરનાર, અનેક પુસ્તકોના લેખક, 'જૈન સમાજ રત્ન'થી વિભૂષિત, જૈન સાહિત્ય પર Ph.D. કરનાર આદિ. ડૉ. તેજસાહેબે ધર્મનું સ્વરૂપ, મનને વશ કરવાના ઉપાયો, દૃષ્ટિકોણ બદલો વગેરે વિષયના આધારે સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે પરમકૃપાળુદેવે 'શ્રી આત્મસિદ્ધિ'માં શાસ્ત્રોનો સાર આપ્યો છે. ગુરુ બનવા કરતાં શિષ્ય બનવામાં વધારે પારમાર્થિક લાભ છે. શિષ્ય એટલે સમર્પણનું તત્ત્વ. વર્ષોની સાધનાનો નીચોડ સમર્પિત શિષ્યને મળે છે. ધાર્મિકતાનું પ્રથમ લક્ષણ સહજ પ્રસન્નતા, બીજું લક્ષણ સમર્પણતા અને ત્રીજું લક્ષણ પરિવર્તન (બદલાવ) છે. ચોથું લક્ષણ શાંત સ્વીકારભાવ છે. જે સુખની પાછળ દુઃખ રહેલું હોય તેને જૈનદર્શન સુખ કહેતું નથી. આત્માનું સુખ ક્યારેય દુઃખમાં પરિવર્તિત ન થાય. ભીતરમાં ભાવના હોય તો પરિણમન આવે. કર્મના ઉદયની પેલે પાર ધર્મ છે. પરમાત્માની દેશના જગતના જીવોના સુખ અને શાંતિ માટે છે. બીજાને દુઃખ આપ્યા વિના સુખ મળે નહીં તે સંસારનું સુખ અને બીજાને સુખ આપ્યા વિના સુખ મળે નહીં તે અધ્યાત્મ સુખ. સાધનાનું પરિણામ શાંત રહીને સહજ સ્વીકાર કરવો તે છે. ધર્મ સદ્ભાવનામાંથી જન્મે છે. સગવડને સુખ માનવું તે સૌથી મોટો ભ્રમ છે. સહનશીલતા વધારો અને વર્તમાનમાં જીવો.

અંગ વગરનું મન બધા અંગોનું સંચાલન કરે છે. બહુ પુણ્યના ઉદયથી સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયપણું મળે છે. સ્ત્રીઓ અલંકાર છોડી શક્તી નથી અને પુરુષો અલંકાર છોડી શક્તા નથી. જ્ઞાનાવરણીય કરતાં મોહનીય કર્મના ક્ષયોપશમ પર વિશેષ લક્ષ આપવું. મનને સંયમમાં રાખવું જરૂરી છે. **મનના પાંચ પ્રકારો :** (૧) ઝૂંપડા જેવું મન (કુવિચારોથી યુક્ત મન), (૨) હોટેલ જેવું મન (ઈન્દ્રિયોના વિષયોમાં લુબ્ધ), (૩) હોસ્પિટલ જેવું મન (બીમાર મન), (૪) હોસ્ટેલ જેવું મન (નિયંત્રણ ભાવ), (૫) હોમ (દેવ-ગુરુ-ધર્મમાં સમર્પિત મન). મનનો સ્વભાવ અભાવ તરફ જવાનો છે. તે સદા અતૃપ્ત રહે છે. 'મનનું માન્યું તો મર્યા, મનને વાળ્યું તો તર્યા.'

જીવ પોતે જ પોતાને સુખી-દુઃખી કરે છે. પાપના ઉદયમાં ધર્મ થતો નથી અને પુણ્યના ઉદયમાં ધર્મ સૂઝતો નથી ! ધર્મનું કાર્ય આપણી દૃષ્ટિ અને મનને બદલવાનું છે. ગત જન્મોમાં જે શુદ્ધિ કરેલ તે વીડીયોને આ ભવમાં જ્ઞાતા-દૃષ્ટા ભાવે જુઓ. જીવ માર્ગાનુસારી બને છે ત્યારથી સુખ-શાંતિ-આનંદ અનુભવે છે. ઈન્દ્રિયો અને મનનો નિગ્રહ કરવો અને આત્મભાવમાં સ્થિર રહેવાનો પ્રયત્ન કરવો. બહારની પ્રવૃત્તિને ક્રિયાથી સુધારો અને અંદરની વૃત્તિઓને જ્ઞાનથી સુધારો. સાતત્યથી સાધનાનું ફળ મળે છે. જડજગતમાં

● દૈનિક ભક્તિક્રમ C.D. વિમોચન :

સંસ્થામાં સવારે તથા રાત્રે નિયમિતપણે ભક્તિક્રમ યોજાય છે. સંસ્થા દ્વારા આ ભક્તિક્રમની સુમધુર સ્વર અને લયબદ્ધ સંગીતના તાલના સમન્વયપૂર્વક C.D. તૈયાર કરવામાં આવી છે. આ C.D.માં બા.બ્ર. સુરેશજી, બા.બ્ર. જનકબેન, બા.બ્ર. અલકાબેન તથા બ્ર. કપિલભાઈએ ભાવવાહી ભક્તિ પીરસી છે. આ C.D.નું વિમોચન તા. ૧૪-૨-૨૦૧૯ના રોજ કરવામાં આવ્યું. C.D. સાથે પેનડ્રાઈવ પણ તૈયાર કરવામાં આવી છે. આ C.D. તૈયાર કરવામાં સહયોગ આપનારા સૌ કોઈને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે. પરિવાર દીઠ C.D.ની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી.

● સ્કોલરશીપ યોજના :

સંસ્થામાં રહીને સાધના સાથે સેવાઓ આપતા ધાર્મિક દંપતી એટલે આદ. શ્રી કિશોરભાઈ અને આદ. શ્રી ઉષાબેન શેઠ. સંસ્થાના વિકાસમાં આ દંપતી સુંદર સહયોગ આપી રહેલ છે. સંસ્થા સંચાલિત 'વિદ્યા-ભક્તિ-આનંદધામ ગુરુકુળ'નું સુંદર સંચાલન શ્રી ઉષાબેન શેઠ નિઃસ્વાર્થભાવે કરી રહ્યા છે. સંસ્થાના ગુરુકુળમાંથી અભ્યાસ કરીને વિશેષ અભ્યાસ માટે બહાર જતા વિદ્યાર્થીઓની સહાય અર્થે શ્રી ધરમચંદ નાગરદાસ શેઠ શિષ્યવૃત્તિ યોજના આદ. શ્રી કિશોરભાઈ/ઉષાબેન શેઠના પ્રયત્નોથી ઘણા વર્ષોથી અમલમાં મૂકવામાં આવી છે. આ યોજના અંતર્ગત તેજસ્વી અને સંસ્કારી એવા બે વિદ્યાર્થીઓની દર વર્ષે પસંદગી કરવામાં આવે છે અને તેઓને આ આર્થિક સહાય આપવામાં આવે છે. આ વર્ષે ભાર્ગવ તથા ચિરાગ પટેલ નામના વિદ્યાર્થીઓને સ્કોલરશીપ આપવામાં આવી છે. વિદ્યાદાન દ્વારા સમાજસેવાનું સ્તુત્ય કાર્ય કરવા બદલ શ્રી કિશોરભાઈ / ઉષાબેન શેઠને સંસ્થા તરફથી અનેકશઃ ધન્યવાદ.

● પુસ્તક વિમોચન :

તા. ૧૫-૨-૨૦૧૯ના રોજ સંસ્થા પ્રકાશિત 'ચારિત્રસુવાસ' (૧૪મી આવૃત્તિ)નું વિમોચન કરવામાં આવ્યું હતું. તેની સાથે સાથે સંસ્થામાં નિષ્ઠાપૂર્વક પોતાની સેવાઓ બજાવતા કાર્યકુશળ એવા આદ. નીતાબેન લોઢીયાનું સંસ્થા દ્વારા અભિવાદન કરવામાં આવ્યું હતું. આદ. જ્યોતિબેન નરેન્દ્રભાઈ શાહ (રાજકોટ) તરફથી 'ચારિત્રસુવાસ' પુસ્તકની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી.

● પ્રકીર્ણ :

શિબિર દરમિયાન પ્રાતઃકાળની ભક્તિ, જિનાભિષેક, જિનેન્દ્ર પૂજા, આરતી તથા દેવવંદનના કાર્યક્રમો નિયમિતપણે યોજાયા હતા. સંસ્થાના ભોજનાલય માટે રોટી મેકીંગ મશીનનું ઉદ્ઘાટન તા. ૧૪-૨-૨૦૧૯ના રોજ કરવામાં આવ્યું. આ મશીન માટે સ્વ. પ્રતાપભાઈ મહેતા (શ્રી શૈલેષભાઈ, શ્રી હિતેષભાઈ) પરિવાર-પૂના તરફથી આર્થિક સહયોગ મળ્યો છે, જે બદલ સંસ્થા તેઓને સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે. ડૉ. તેજસાહેબે સંસ્થા સંચાલિત ગુરુકુળના બાળકોને ઉદ્બોધન દ્વારા આદર્શ જીવન કેવી રીતે જીવવું તે અંગે સમજ અને પ્રોત્સાહન આપ્યા હતા. આ ઉપરાંત મહેતા પરિવાર તરફથી સંસ્થાને ૬૦ ચોરસા તથા ૩૦ બેડસીટ આપવામાં આવેલ છે. આદ. તરલાબેન દિનેશભાઈ બાવીસી (રાજકોટ) તરફથી ખજૂરની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. શિબિર દરમિયાન સ્વામિવાત્સલ્યનો લાભ આપનાર દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા તરફથી સાભાર ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ. ડૉ. તેજસાહેબે તેમના બે પુસ્તકો (૧)

૩૬૫ ગુડનાઈટ સ્ટોરી, (૨) જૈન ધર્મસાર પૂજ્યશ્રીને અર્પણ કર્યા હતા.

સંસ્થામાં થાઈરોઈડ નિદાન કેમ્પ સંપન્ન

સંસ્થામાં 'સમકિત પર્વ' નિમિત્તે આયોજિત શિબિરના ભાગરૂપે સંસ્થા સંચાલિત મેડિકલ સેન્ટરના ઉપક્રમે દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ તા. ૧૪-૨-૨૦૧૯ના ગુરુવારના દિવસે 'થાઈરોઈડ નિદાન કેમ્પ' સાનંદ સંપન્ન થયો. આ કેમ્પનો ૬૦ જેટલા લોકોએ લાભ લીધો હતો. માત્ર રૂ. ૫૦/-ના રાહત દરે ટેસ્ટ TSH કરવામાં આવ્યા હતા. જરૂર પડ્યે T૩ નું અને T4 ના રિપોર્ટ કોઈપણ અન્ય ચાર્જ લીધા વિના કરી આપવામાં આવ્યા. આ કેમ્પ માટે આદ. શ્રી ઊર્મિલાબેન નવીનભાઈ શાહ (મુંબઈ) તરફથી આર્થિક સહયોગ સાંપડ્યો હતો, તે બદલ સંસ્થા તેમનો હૃદયપૂર્વક આભાર માને છે. કેમ્પને સફળ બનાવવા માટે ટ્રસ્ટી મહોદય આદ.શ્રી ડો. રાજેશભાઈ સોનેજી, આદ. નીતાબેન લોઢીયા, આદ. શ્રી દિનેશભાઈ બાવીસીનું મહત્વપૂર્ણ યોગદાન રહ્યું હતું. જે બદલ સંસ્થા તરફથી તેઓને અનેકશઃ ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ.

શ્રી આત્મસિદ્ધિ વિદ્યાન પૂજા

સંસ્થામાં તા. ૧૩-૨-૨૦૧૯ના રોજ સવારે શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર વિદ્યાન પૂજાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. વિધિ માટે વિધિકાર પણ પધાર્યા હતા. મુખ્યપણે આપણા આદ. બા.બ્ર. યુવાસાધકો સુરેશજી, અલકાબેન, જનકબેન તથા કપિલભાઈએ ભાવપૂર્વક વિદ્યાન-અર્ધ-પૂજા-આરતી વગેરે કરાવ્યા હતા. નાદુરસ્ત તબિયત હોવા છતાં અલકાબેન પધાર્યા હતા. સૌધર્મ ઈન્દ્ર તરીકે આદ.શ્રી પ્રવીણભાઈ તથા આદ.શ્રી મંજુબેન પટેલે લાભ લીધો હતો. આ સિવાય ૨૦ ઈન્દ્ર-ઈન્દ્રાણી તરીકે મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો જોડાયા હતા. પૂજ્ય સાહેબજી પણ લગભગ બધો સમય ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. શ્રી અમિતભાઈ તથા તેમની ટીમે તાલબદ્ધ સંગીત પીરસ્યું હતું. બા.બ્ર. સુરેશજી તથા બા.બ્ર.અલકાબેને આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિએ વચ્ચે વચ્ચે સુંદર સમજૂતી આપી હતી.

સંસ્થામાં 'સ્વરૂપ સંબોધન' ગ્રંથના આધારે યોજાયેલ લેખિત કસોટી

મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો સત્શાસ્ત્રોનું વાંચન-ચિંતન-મનન કરે તેમજ ક્રમે કરીને તેનો જીવનમાં પ્રયોગ કરે તેવા હેતુથી સંસ્થામાં અવારનવાર લેખિત કસોટીનું આયોજન કરવામાં આવે છે. તા. ૧૨-૨-૨૦૧૯ના દિવસે ન્યાયાચાર્ય શ્રી અકલંક સ્વામી વિરચિત 'સ્વરૂપ સંબોધન' ગ્રંથના આધારે લેખિત કસોટી યોજવામાં આવી હતી. આ ગ્રંથનું ખૂબ સુંદર વિવેચન બા.બ્ર.આદ. શ્રી સુરેશજીએ કર્યું છે. પરીક્ષાનો અભ્યાસક્રમ સંસ્થાની વેબસાઈટ પર મૂકવામાં આવ્યો હતો. કેટલાક મુમુક્ષુઓ સંસ્થામાંથી રૂબરૂ આ અભ્યાસક્રમ લઈ ગયા હતા અને તેનો ઊંડો અભ્યાસ કર્યો હતો. બા.બ્ર. સુરેશજીએ અનેક સ્વાધ્યાય દ્વારા આ ગ્રંથની વિશદ છણાવટ કરી હતી. અનેક મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ પરીક્ષા આપીને જ્ઞાનવૃદ્ધિ તથા આત્મવિશુદ્ધિ કરી હતી. પ્રશ્નપત્ર તૈયાર કરવું, જવાબપેપરો તપાસવા વગેરે કાર્યવાહીમાં સુરેશજીનું યોગદાન રહ્યું હતું, તો પ્રશ્નપત્રને ટાઈપ કરવાથી માંડી પ્રૂફરીડિંગની કાર્યવાહીમાં સેવાભાવી મુમુક્ષુ આદ. શ્રી ચંપકભાઈ પરમાર્થીએ પણ સુંદર સહયોગ આપ્યો હતો. લેખિત કસોટીમાં ભાગ લઈ જ્ઞાનાર્જન કરવા બદલ સર્વ મુમુક્ષુભાઈ-બહેનોને અનેકશઃ ધન્યવાદ. ૧૦૦ ગુણની આ લેખિત કસોટીમાં પ્રથમ દસ ક્રમાંક પ્રાપ્ત કરનાર મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોના નામ નીચે મુજબ છે :

(૧) બ્ર. કપિલભૈયા - ૧૦૦, (૨) બા.બ્ર. અલકાબેન - ૯૬, (૩) બા.બ્ર. જનકબેન - ૯૫, (૪) શ્રી ભારતીબેન મહેતા - ૯૩.૫, (૫) ડૉ. રાગિણીબેન, શ્રી તરલાબેન બાવીસી, શ્રી સુસ્મિતાબેન - ૯૩, (૬) શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર, શ્રી અશોકભાઈ શાહ, બ્ર. સંધ્યાબેન - ૯૧, (૭) શ્રી રમણભાઈ શાહ - ૮૯, (૮) પૂજ્ય બહેનશ્રી - ૮૭, (૯) શ્રી અનુપમભાઈ શાહ, શ્રી મિતેશભાઈ શાહ, શ્રી શ્રુતિબેન (લંડન) - ૮૪, (૧૦) શ્રી નીતિનભાઈ પારેખ - ૮૦.

સંસ્થાના ટ્રસ્ટી આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ શાહની નૂતન સાધનાકુટિરમાં પરમકૃપાળુદેવ આદિના ચિત્રપટોની સ્થાપનાનો કાર્યક્રમ સાનંદ સંપન્ન

કાગણ વદ પાંચમ એટલે અપ્રમત્ત યોગીશ્વર શ્રી કુંદકુંદાચાર્યનો જન્મમંગલદિન. સંસ્થામાં સવારે શ્રી કુંદકુંદાચાર્યની પૂજા કરવામાં આવી. આ શુભ દિવસે તા ૧૦-૨-૨૦૧૯ના રવિવારના દિવસે સંસ્થાના ટ્રસ્ટી મહાનુભાવ આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ હેમેન્દ્રભાઈ શાહની સંસ્થાસ્થિત સાધનાકુટિરમાં પરમકૃપાળુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી આદિ સંતોના ચિત્રપટાદિની સ્થાપના, સત્સંગ, ભક્તિ વગેરે કાર્યક્રમો ભક્તિસભર ઉલ્લાસમય વાતાવરણમાં સંપન્ન થયા.

આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ એચ. શાહ તન, મન, ધનથી સંસ્થાના વિકાસમાં પોતાનું બહુમૂલ્ય યોગદાન આપી રહ્યા છે. તેઓશ્રીની કામની વિશિષ્ટ સૂઝ અને આવડતનો સંસ્થાને લાભ મળી રહ્યો છે. પૂજ્યશ્રી પ્રત્યે તેઓને ખૂબ અહોભાવ છે. તા. ૧૦-૨-૨૦૧૯ના રોજ સવારે પૂજા બાદ પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી, શ્રી શ્રી રવિશંકરજી આદિ સંતોના ચિત્રપટોને સ્વાધ્યાયહોલમાંથી મંત્રજાપ અને ધૂનના ઉચ્ચારણ સહ શ્રી પ્રકાશભાઈની નૂતન સાધનાકુટિરમાં લાવવામાં આવ્યા. આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ એચ. શાહ પરિવારે ભાવોલ્લાસથી છલકાતા હૃદયથી પૂજ્યશ્રી, પૂજ્ય બહેનશ્રી તથા મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોનું સ્વાગત કર્યું.

ત્રણ ઝુંકારના ઉચ્ચારણ બાદ પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીએ શ્રી નવકારમંત્રના જાપ કરાવ્યા. ત્યારબાદ સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ, પરમગુરુ નિર્ગ્રંથ સર્વજ્ઞદેવ, આતમભાવના ભાવના જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે જેવા મંત્રોચ્ચારથી વાતાવરણમાં શુદ્ધિ થઈ. વાતાવરણમાં પવિત્રતાના સ્પંદનો પ્રવહી ઊઠ્યાં. તેમાં પણ મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો દ્વારા કરવામાં આવેલ ભક્તિ તથા ધૂનાદિના ઉચ્ચારણથી જાણે સોનામાં સુગંધ ભળી. આવા પાવન વાતાવરણમાં પૂજ્યશ્રી, પૂજ્ય બહેનશ્રીના વરદ હસ્તે સંતોના ચિત્રપટોની સ્થાપના કરવામાં આવી તેમજ સ્વસ્તિ વચનોનું આલેખન કરવામાં આવ્યું. આરતી બાદ કાર્યક્રમની પૂર્ણાહુતિ થઈ.

આ પ્રસંગે આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ શાહ પરિવાર દ્વારા સૌને આસનની પ્રભાવના કરવામાં આવી તેમજ સંસ્થાના કર્મચારીઓ માટે ધાબળાની પ્રભાવના કરવામાં આવી. આ શુભ દિને શ્રી પ્રકાશભાઈ શાહ પરિવાર તરફથી સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું.

શ્રી આત્મસિદ્ધિ પારાયણ

આદ. ચંપકભાઈ પરમાર્થી/રેખાબેન પરમાર્થી (ખંભાત) સંસ્થામાં અવારનવાર પધારીને સત્સંગ-ભક્તિનો લાભ લે છે. પ્રસન્નતા, સરળતા, સાદગી, પરોપકાર, સેવાપરાયણતા, કર્મઠતા, નિખાલસતા જેવા અનેક સદ્ગુણોની સુવાસથી તેઓએ પોતાના જીવનને મધમધતું બનાવ્યું છે. આદ. ચંપકભાઈ પરમાર્થીના અમૃત મહોત્સવ (૭૫ વર્ષ) નિમિત્તે સંવત ૨૦૭૫ મહા સુદ-૬, સોમવાર, તા. ૧૧-૨-

૨૦૧૯ના દિવસે શ્રી આત્મસિદ્ધિ પારાયણ રાખવામાં આવ્યું હતું. પૂજ્ય બહેનશ્રીએ ચંપકભાઈના ગુણોની અનુમોદના કરી હતી. આ પ્રસંગે ચંપકભાઈ પરમાર્થી પરિવાર તરફથી સ્વામિવાત્સલ્ય રાખવામાં આવ્યું હતું અને રૂા. ૧૦/-ની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી.

સાભાર ધન્યવાદ

પૂજ્ય બહેનશ્રી ડૉ. શર્મિષ્ઠાબેન સોનેજીની એન્જ્યોપ્લાસ્ટીની સર્જરી તા. ૩૧-૧-૨૦૧૯ના રોજ પ્રભુ-ગુરુકૃપાથી સારી રીતે થઈ ગઈ. સમાચાર મળતા દેશ-વિદેશથી સૌ મુમુક્ષુઓના શુભેચ્છા સંદેશ આવ્યા હતા. શ્રી પ્રભુ-ગુરુકૃપા, સૌ સંતોના શુભાશીર્વાદ તથા મુમુક્ષુઓની શુભેચ્છાઓથી બહેનશ્રીનું સ્વાસ્થ્ય સર્વ રીતે અનુકૂળ છે. સંસ્થા તરફથી સર્વ પ્રત્યે અંતઃકરણપૂર્વક સાભાર વ્યક્ત કરીએ છીએ.

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનારા નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :

- ભોજનાલય : (૧) શ્રી મંજુલાબેન પ્રવીણભાઈ પટેલ, યુ.એસ.એ. રૂા. ૧,૫૧,૦૦૦/-
(કાયમી તિથિ)
- (૨) શ્રી દિનેશચંદ્ર એસ. બાવીશી, રાજકોટ રૂા. ૩૫,૦૦૦/-
- (૩) શ્રી ચંપકલાલ એમ. પરમાર્થી, વડોદરા રૂા. ૨૧,૦૦૦/-
- ચોપડા વિતરણ : (૧) ઝું એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, રૂા. ૫૦,૦૦૦/-
હસ્તે પારસભાઈ મોદી, જામનગર
- (૨) શ્રી દિનેશચંદ્ર એસ. બાવીશી, રાજકોટ રૂા. ૪૪,૦૦૦/-
- સાધારણ ખાતુ : (૧) શ્રી નરેશભાઈ પોકર, સુરત રૂા. ૪૦,૦૦૦/-
- (૨) શ્રી વિમલાબેન ટી. સાવલા, મુંબઈ રૂા. ૨૦,૦૦૦/-
- (૩) શ્રી વિનોદભાઈ શાહ, સિંગાપોર રૂા. ૧૧,૦૦૦/-
- ધાબળા વિતરણ : (૧) શ્રી પ્રતાપભાઈ મહેતા, પૂના રૂા. ૧૭,૦૦૦/-
- શ્રી સાધુ-ત્યાગી વૈયાવચ્ચ : (૧) શ્રી પુષ્પાબેન જયંતિલાલ શાહ, લંડન રૂા. ૧૧,૧૧૧/-
- છાશ વિતરણ : (૧) શ્રી મંજુલાબેન પ્રવીણભાઈ પટેલ, યુ.એસ.એ. રૂા. ૧૦,૦૦૦/-
- દૈનિકભક્તિ સી.ડી. : (૧) શ્રી ઉષાબેન કિશોરભાઈ શેઠ, યુ.એસ.એ. રૂા. ૧૧,૦૦૦/-
- (૨) શ્રી બીનાબેન જે. સોમાણી, અમદાવાદ રૂા. ૧૧,૦૦૦/-
- (૩) શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર, યુ.એસ.એ. રૂા. ૧૧,૦૦૦/-
- (૪) શ્રી મંજુલાબેન પ્રવીણભાઈ પટેલ, યુ.એસ.એ. રૂા. ૧૦,૦૦૦/-
- વિધાન પૂજા : (૧) શ્રી મંજુલાબેન પ્રવીણભાઈ પટેલ, યુ.એસ.એ. રૂા. ૧૧,૦૦૦/-
- ગુરુકુળ : (૧) શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એસ. મહેતા, પૂના રૂા. ૩૩,૦૦૦/-

- મેડિકલ સેન્ટર : (૧) શ્રી જયપ્રકાશ શેઠ તથા શ્રી જેસલબેન દોશી, રાજકોટ રૂ. ૨૭,૦૦૦/-
- (૨) શ્રી નવીનભાઈ શાહ, મુંબઈ રૂ. ૨૫,૦૦૦/-
- (૩) શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એસ. મહેતા, પૂના રૂ. ૮,૦૦૦/-

અનુમોદના

ભક્તહૃદયી મુમુક્ષુબેન આદ. સરલાબેન ધીરુભાઈ દોશી અવારનવાર નાઈરોબીથી સાધના અર્થે સંસ્થામાં પધારતા રહે છે. સરળતા, ઉદારતા, સાદગી, સંતોષ, વાત્સલ્યભાવ, ભક્તિ, વિનય, વિવેક જેવા અનેક સદ્ગુણોરૂપી જળથી પોતાની જીવનરૂપી લતાને તેઓશ્રીએ નવપલ્લવિત રાખી છે. સંસ્થા સંચાલિત ગુરુકુળના વિદ્યાર્થીઓ તથા સંસ્થાના કર્મચારીઓને તેઓએ કચરિયાની પ્રભાવના કરી હતી. આ ઉપરાંત સંસ્થાના દરેક કર્મચારીને રૂ. ૧૦૦૦/-ની પ્રભાવના કરી હતી. સરલાબેનના ઉદાત્ત વ્યક્તિત્વની સંસ્થા અનુમોદના કરે છે.

ભગવાન મહાવીર - મરિચીકુમારનો ભવ

(પાના નં. ૨૯ પરથી ચાલુ...)

હર્ષ થયો. પ્રભુની વાણીમાં આવી વાત સાંભળીને મરિચીએ સમ્યક્ત્વ ગ્રહણ ન કર્યું ને ભવના કારણરૂપ મિથ્યાત્વને ન છોડ્યું.

સાધુવેષ છોડીને મરિચીએ તાપસનો વેષ ધારણ કરીને સાંખ્ય મત ચલાવ્યો, ને મિથ્યામાર્ગના સેવનથી પોતાના આત્માને અસંખ્યભવ સુધી ધોર સંસારદુઃખમાં ડૂબાડ્યો. મિથ્યાત્વનું પાપ મેરુ સમાન છે. સિંહ-સર્પ કે ઝેર વડે તો એક જ વાર મરણ થાય છે પરંતુ કુમાર્ગના સેવન વડે તો અનંત ભવો સુધી દુઃખી થાય છે. મિથ્યાત્વને છોડો અને જિનમાર્ગના

રત્નત્રયના સેવન વડે જીવન સફળ કરો. તીર્થકરનું કુળ અને જૈનદીક્ષા પામીને પણ મરિચીએ મિથ્યાત્વ ન છોડ્યું, અને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન ન પામ્યો. મિથ્યાત્વ સહિતના તપના પ્રભાવે મરીને પાંચમા સ્વર્ગનો દેવ થયો, પણ સુખ ન પામ્યો. સુખ તો આત્મામાં છે, તેને જાણ્યા વગર સુખનું વેદન ક્યાંથી થાય ? દશ સાગરોપમ જેટલા વર્ષો સુધી તે જીવ સ્વર્ગમાં રહ્યો. સ્વર્ગીય સુખ એ જુદી વસ્તુ છે ને આત્મિક શાંતિ એ જુદી વસ્તુ છે. આત્મિક શાંતિને જાણનારા ધર્માત્માઓ કદી બાહ્ય વિષયોમાં સુખની કલ્પના નથી કરતા – પછી તે વિષયો ભલેને સ્વર્ગના હોય !

- જ્ઞાનીના દરેક વચન, શબ્દ, મુદ્રા ને ચેષ્ટાઓમાં અદ્ભુત રહસ્ય સમાયેલું હોય છે. જ્ઞાનીનું દરેક વચન 'શાસ્ત્ર' છે અને તેને 'સૂત્ર' એટલે તેને સંક્ષેપમાં ઘણું સમાયેલું હોય તેવું સમજવું.
- આત્માના અનાદિસિદ્ધ શત્રુઓમાં મિથ્યાત્વ એ મુખ્ય શત્રુ છે. એને કારણે આત્મા, શત્રુઓને મિત્ર માની, તેઓનો દોરાવ્યો દોરાય છે અને આ અનાદિ અનંત સંસારરૂપ અટવીમાં રખડે છે કારણકે એને કારણે તે હેય-ઉપાદેય, સુદેવ-કુદેવ અને સુધર્મ કે કુધર્મને જાણી શકતો નથી !
- અનંત ધર્મવાળો આત્મા જ અવલંબવા જેવો છે. અવલંબને સમ્યગ્દર્શનાદિરૂપ સ્વચ્છતા પ્રગટે છે. એક અનંતા ગુણમાં સ્વચ્છતાનું પરિણમન થવા માંડે છે. તે ધર્મ છે. અનંત ગુણથી ભરેલા આખા આત્મસ્વભાવનું અવલંબન તે મૂળવસ્તુ છે. તે સમ્યગ્દર્શનની પ્રાપ્તિનો ઉપાય છે, ને તે ઉપાય વડે ચૈતન્યદર્પણની પૂર્ણ સ્વચ્છતા ખીલીને લોકાલોક સહજપણે તેમાં ઝળકે છે.

શ્રી આત્મસિદ્ધિ વિધાન પૂજા (૧૩-૨-૨૦૧૯)

દૈનિક ભક્તિક્રમ સી.ડી. વિમોચન

સ્કોલરશીપ અર્પણ વેળાએ

'સારિત્રસુવાસ' (૧૪મી આવૃત્તિ)નું વિમોચન

'રોટી મેકીંગ મશીન'નું ઉદ્ઘાટન

શાર્દશોર્ક નિદાન કેમ્પ (તા. ૧૪-૨-૨૦૧૯)

ગુરુકુળમાં વિદ્યાર્થીઓને સંબોધન કરતાં આદ. ડો. તેજસાહેબ

Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal Regd. No. : GAMC - 309/2018-2020

Issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2020 - Publication Date 15th of every month

ગિરનાર જાત્રા

પૂ. આ. સુનિલસાગરજી સંઘ, ખુનાગઢ

જાત્રાગુઓ ચોરવાડ (વેરાવળ)ના દરિયાકિનારે

નરસિંહ મહેતાનો ચોરો (ઘર), ખુનાગઢ

શ્રી નરેન્દ્રભાઈ-જ્યોતિબેનના નિવાસસ્થાને, રાજકોટ

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી ઠાલા

- ૧ 'દિવ્યદવનિ' માર્ચ - ૨૦૧૯ના અંક માટે રૂા. ૨૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ ચિ. દેવ, ચિ. અવી, રીનાબેન અને સમીરભાઈ ખંધાર (Houston, USA) હસ્તે વીણાબેન મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ 'જ્ઞાનદાન'ની અનુમોદના કરે છે.
- ૨ 'દિવ્યદવનિ' માર્ચ - ૨૦૧૯ના અંક માટે રૂા. ૨૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ શ્રીમતી વિભૂતિબેન કિરીટભાઈ ગોસલિયા પરિવાર (Phoenix, USA) તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ 'જ્ઞાનદાન'ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Sonaji on Behalf of

Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra - Koba - 382 007. Dist. Gandhinagar (Gujarat).

Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate, Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah

To,

૪૩

દિવ્યદવનિ (માર્ચ - ૨૦૧૯)